

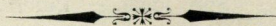
REVISTA POLITICĂ ≡ ≡ ≡ ȘI LITERARĂ ≡ ≡ ≡

Director-proprietar-editor: AUREL CIATO.

SUMARUL:

- AUREL CIATO Cu vizir deschis.
I. AGARBICEANU O poveste din sat (nuvelă).
HYPERION Văd groapa sorții; Sara (poezii).
Dr. CASSIU MANIU Democratismul vieții politice.
IOAN ADAM Prin vremuri (Feerie simbolică pentru teatru).
A. COTRUȘ Toamna (poezie).
LIVIU REBREANU Talerii (nuvelă).
Dr. ȘTEFAN POP Din istoria catehismelor românești vechi.
ARON COTRUȘ Pe drumurile vieții (poezie).
A. CIATO Tactică compromisă.
Dr. V. NIȚESCU Glosse.
AL. CIURA Cronica literară (Caton Theodorian).
vn. Serbările dela Alba Iulia
A. C. Note politice (Liga balcanică; Partid moderat român).
* * * Informațiuni.

REVISTA POLITICĂ ȘI LITERARĂ

==== APARE ODATĂ PE LUNĂ ====

DIRECTOR—PROPRIETAR—EDITOR: AUREL CIATO.

Cu colaborarea dlor: *Ioan Adam, I. Agârbiceanu, A. P. Bănuțiu, Lucian Bolcaș, Dr. L. Ciato, Ales. Ciura, Maria Cunțan, Dr. C. Maniu, Dr. Iuliu Maniu, Al. Lupeanu (A. Melin), Dr. V. Meruțiu, Dr. V. Moldovan, Dr. V. Nițescu, Horia P. Petrescu, Dr. Ștefan Pop, Dr. I. Rațiu, Luca Rusu, George Stoica, M. Străjan, Petru Suciu, Dr. Alexandru Vajda.*

Condițiile de abonare.

Costul abonamentului pe un an întreg	12 cor.
„ 1/2 an	6 „
Pentru studenți, învățători și preoți dela sat pe un an întreg	8 „
„ 1/2 an	4 „
În România și străinătate, pe un an întreg	15 „
„ 1/2 „	7.50 b.

—CİD—

☛ La redacția „REV. POL. ȘI LIT.” se pot comanda următoarele cărți:

Note și reflexiuni la situația politică a Românilor din regatul ungar

de *Aurel Ciato*. — Prețul unui exemplar 1 cor + 10 fil. porto postal.

Aurel Ciato: CRONICI POLITICE. Fasc. I. Cu următorul cuprins:

Prefață. — Spre ideal. — Puterea principiului. — Psihologia situației. — Pericolul românesc. — Dacoromânism. —
===== Reforma electorală. =====

Prețul unui fascicol numai 30 fileri + porto postal.

Revista politică și literară

apare odată pe lună.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
BLAJ (Balázsfalva). Ungaria.

ABONAMENTUL ANUAL: 12 cor.
Pentru studenți, învățători, preoți dela sat: 8 cor.
În România și străinătate: 15 cor.

Cu vizir deschis.

Apponyi, acest mare vulpoi al politicii maghiare, în graba de a-și realiza programul de muncă reformatoare pe terenul instrucției, prin noua sa ordinațiune în chestia catehizării ne-a lăsat să pătrundem în tot sufletul lui și ne-a dat puțința să înțelegem întreg planul politice sale viitoare pe terenul învățământului.

Pe când anul trecut, la discuția bugetară, când d. Apponyi își desfășură programul de muncă, ce aparține resor-tului său, nu ne-a dat încă icoana completă a unui întreg concretizat, nu ne-a etalat nici macar în conture mari într'un chip neîndoios problema, ce și-a propus să o rezolve și mijloacele, prin cari crede să-și ajungă scopul, astăzi, nobilul conte a pășit cu vizirul deschis, și și-a spulberat însuși toate enunțațiunile sale presărate ici-colo pentru a îmbătă lumea și pentru a-și ascunde intențiile sale.

Astăzi le vedem clare toate enunțațiunile sale patriotice, astăzi vedem clar în ce chip dorește d. Apponyi să asigure „caracterul patriotic al educațiunii și instrucțiunii”, astăzi înțelegem în ce chip dorește să „desvoalte” încă „cele dispoziții, pe cari le-a făcut în interesul controlului mai intensiv al statului”.

Dl Apponyi, când și-a prezentat proiectul de lege în chestia instrucției gratuite a avut onorabilitatea să ne spună,

„cauza națională maghiară face acum un mare pas înainte”. Dl Apponyi a declarat tot atunci, că „*acest proiect designează calea spre statificarea școlilor.*”

Și iată, acum, prin noua sa ordinațiune, ne arată și mijloacele, de cari se va folosi, pentru a-și ajunge scopul!

Nu discutăm asupra acestei ordinațiuni a ministrului. Ordinațiunile ministeriale după însa-și natura lor nu conțin drept de valoare generală, *nu pot veni în colisiune cu legile țerii*, și trebuiesc a fi ținute în *spiritul legilor existente*.

Dl Apponyi își va retrage deci ordinațiunea, ori își va conforma-o legilor!

De importanță este tendența ce se urmărește, planul și întreg sistemul de procedare, în care ordinațiunea ministrului este numai o fărâmă, destul de luminoasă însă pentru a ne deschide ochii. Analizând aceasta tendență a guvernului, putem să spunem deja din primul moment, că chestia educației noastre naționale în urma intențiilor mărturisite ale guvernului a încetat de a formă cauză de litigiu numai între guvern și între forurile susținătoare de scoale, ci ea devine o problemă deschisă pentru *întreg neamul românesc*, având noi *toți* datorința să organizăm pe o cât de largă întindere apărarea națională.

Să nu credem, că ne va fi prea greu să ne achităm de această supremă datorie !

Pe teren spiritual și în materie de conștiință, s'a dovedit prin toate încercările câte s'au făcut, că opresiunea, că forța nu au nici o putere. În poporul nostru apoi încă este aceea sănătate morală, aceea alipire de neam și este de altă parte la noi atâta vieață culturală proprie, care să ne fie scut față de orice influență dăunoadă. Scopul școlii în ciuda tuturor planurilor de învățământ este: *să fie un mijloc pentru înțelegerea reală a vieții*. Acum dacă lupta, ce se poartă astăzi pe terenele politice, o va introduce statul și în școală, — va deprinde pe băieți de mici la luptă și va crește din ei astfel de caractere, încât vom eși numai întăriți din cursa, ce ni-se pregătește. Dovadă, că și astăzi cei mai intransigenți români, sunt ieșiți din școlile maghiare. Ori câte sforțări ar face deci Apponyi și cu colegii săi, rămâne un adevăr nerăsturnat că singur *spiritul timpului* este școala aceea, care poate să determine soarta popoarelor ! Căci *viitorul* neamurilor naște, răsare din propriul răsad și nu din manualele de școală.

Dar dacă le accentuez acestea, de o parte pentru a da încredere aceluia, cari se cutremură la cea dintâi suflare de vânt, de altă parte le spun pentru a indica direcția stăruințelor noastre viitoare, pe lângă cari, ca pe lângă *tot atâtea condiții numai*, ne vom ști la adăpost de ori ce pericol. Când am accentuat cele de mai sus, am presupus și cred că nu voiu putea fi desmințit în aceasta cre-

dință a mea: că avem atâta vieață proprie în noi, atâta putere individuală și de solidarism, încât să ne putem emancipa de sub orice tutelă străină și să ne putem considera întru toate după analogia *ființelor organice*.

Astfel dară și în fața problemei de maghiarizare a guvernului vom ști să opunem *resistența organismului viu*, care numai atâta va absorbi în corpul său, cât poate să mistuiască fără de a suferi vre-o alterare, tot ce-i poate fi dăunos înse va aborda dela sine. Iar lupta, ce fără îndoială va trebui să o purtăm pe o largă întindere, vom avea să o *cadram* asemenea în acel *sistem organic al apărării naționale*, care înseamnă învingere sigură. Dar cum se va putea face aceasta ? Așa, că nu ne vom mărgini numai la laturea juridică a dispozițiilor ministeriale, ci vom da curs liber inițiativei proprii, vom eși din neapăsarea noastră, vom cumpăni și vom adânci toate mijloacele, cari întăresc și conduc în arterele unui popor, pulsațiunea unei vieți naționale și ne vom pune pe lucru.

Sunt nenumărate acele mijloace, cari sunt superioare școlii, prin cari să pot paraliza toate efectele dăunoadă ale unei școli rele.

Să le alegem bine și apoi cu conștiința deplină a misiunii mari, ce îndeplinim, să lucrăm perseverant cu toată abnegația și cu toată însuflețirea.

Fiecare român să fie un elev și un dascăl al neamului său. In hoc signo vinces !

Aurel Ciato.

— O poveste din sat. —

Spun bătrânii că la noi în sat, la poalele muntelui mare, trăia înainte vreme un om de-i ziceau Gheorghe Suciu a Radului. Omul acesta eră pădurar preste pădurile domnești, cari îmbracă tot muntele mare ca o mantie grea, de întunec. Iar sus pe munte eră o casă boerească, frumoasă, ca în povești, unde venia în fiecare vară, măriasa baronul dela Cluj, să vâneze, să se răcorească, să-și petreacă. Venia la început singur, și cât ce sosiă dădea porunca cea dintâiu.

»Să vină pădurarul, să vină Gheorghe Suciu a Radului«. Dar până coborea sluga să ducă porunca, până-l aflau pe pădurar, până sosiă, trecea o zi, și Măriasa aștepta ca pe spini. Așa, că dela o vreme, baronul s'a cumișit, și-a pus de i-au făcut la a Radului o casă nu departe de palatul său.

»De aici ai să poți grijii mai ușor pădurea Gheorghe, îi zise măriasa.

— Mai ușor pentru mine, mai greu pentru Dumnevoastră, răspunse pădurarul.

— Cum înțelegi tu asta?

— D'apoi așa măriata, că eu de aici n'am nimic de făcut. Oamenii vin să fure colo în jos la poalele pădurii. La inima ei nu străbate nime, că de aici duc lemnul tare cu greu.

— Nu-i nimic Gheorghe. Vezi eu voiam să te știu mai aproape de mine. C'un brad ori doi nu se sărăcește pădurea«.

Și de-atunci a rămas ficiorul Radului aici în căsuța frumoasă și curată ca un păhar. Pe vremea aceea trăiau încă urși în muntele mare, iar cerbi și căprioare erau destule. Cătu-i muntele de fără hotare, dar Gheorghe Suciu a Radului știă toate potecile căprioarelor și toate vizuniile urșilor.

Cât ținea vara aproape în fiecare zi Gheorghe aștepta cu pușca la umăr înaintea căsilor domnești. Și porniau apoi, amândoi cu boerul, și să pierdeau în întunecul pădurilor bătrâne.

— Ce zici Gheorghe, azi avem să dăm preste ceva?

— Hm! Așa mi-se pare măriata, numai să avem noroc. Toate atâră dela noroc în lumea asta.

— »Și dela o pușcă bună«, adăugă zimbînd stăpânul.

— Nu zic ba, dar totuși o pușcă bună e numai o unealtă moartă. Ochii ageri și mâna vârtoasă a vânătorului îi dau vieața. Și asta tot nu-i încă nimic, dacă norocul nu se ține de tine«.

Dar de ei doi norocul se ținea aproape în fiecare zi. Așa că stăpânul câte odată se sătură de atâta sălbătăciune pușcată, porunciă să-i pună cei patru cai negri cumu-i corbul la trăsură, și pornia la oraș pe câteva zile.

Când se întorcea îi spunea zimbînd lui Gheorghe.

— »Mi-se pare voinice că'n vremea cât am fost eu dus, tu vei fi umblat și după altfel de căprioare!

— Apoi de, stăpâne, m'am coborît odată'n sat să mai văd ce-i pe-acolo.

— Și sunt fete frumoase, hai?

— Sunt și nu prea. Dar eu nu pentru ele m'am coborît. Știi măriata, că părinții mi-s bătrâni și-am vrut să-i mai văd.

— Măi Gheorghe, să-ți dau eu ție un sfat. Insoară-te și adăți și părinții aici sus la munte. N'are să-ți meargă rău

— Acum însuratul vine el când vine, așa de bună voia lui, dar pân'acum n'am de gând măriata.

— Tu n'ai de gând, și iată eu pe vara viitoare am să viu aicea cu nevastă.

— Să-ți ajute Dumnezeu, stăpâne!

În iarna ce-a urmat Gheorghe Suciu a Radului avuse mult de alergat prin păduri, prin neaua mare, prin gerul ce te frigea. Nu trecea săptămâna să nu vină poruncă de sus, să-i trimeată o capră, un iepure, un cerb chiar. Și colo înspre primăvară

baronul ceruse, pentru o singură dată, vr'o zece iepuri și trei căprioare.

»Hm! se vede că asta-i pentru nuntă« zise pădurarul când i-se dădu porunca. Intr'o zi de iarnă e mult să puști toate sălbătăciunile acestea, dar Gheorghe, la gândul să se arete vrednic înaintea stăpânei celei noauă, le răpuse pe toate într'o zi. Și acum stă și așteptă să-i vină stăpânii amândoi. Mai dă el târcoale prin pădure, mai coboră în sat, dar tot mai mult stă acasă și cântă din țevea puștii. Și glasul de metal treceă ca o înfiorare rece peste pădurile ce dau în muguri, peste culmile negre ale brazilor.

Cu sfârșitul lui Maiu stăpânii veniră la munte. Pe Gheorghe nu l-a mai chemat ca de obicei baronul, să vie numai decât să-i spună de sunt sălbătăciuni.

— »Acum eu am rămas de-o parte se gândeă el cu oarecare ciudă asupra femeii, care-l făcea pe stăpân să-l uite.

N'a trecut însă nici o jumătate de ceas și porunca-i sosi.

— »Ce-i nou Gheorghe? Sunt căprioare?

-- Sunt, stăpâne.

— Dar, iepuri?

— De aceia-i plină pădurea.

— Urșii trezitu-s'au?

— Hei, bătrânul de mult a și gustat carnea de oaie. Chiar era să-ți spun măria-ta, c'au început să facă pagube mari în turmele de pe munte. Nu trece o zi și păcurarii întind la soare să se uște tot alta și alta piele de oaie sfârtică. Ar trebui să-l mai pișcăm puțin pe bătrân.

— De asta una, n'avea grije. Dar stai să-mi vezi femeea, să vedem place-ți țic. Și stăpânul dispărù și se arată, cu o domnișoară înaltă, albă, mlădioasă și cu niște ochi de drac.

— Iată, ăsta-i pădurarul meu. Cel mai bun pușcaș, din toți munții.

— Ei las, măria-ta, nu mă lăudă astfel. De mă lauzi înainte, pe urmă n'am să fac nici o ispravă.

Domnișoara priviă mirată la tinărul acesta ca de douăzeci și șapte de ani, cu mustața neagră cu ochii tari, cu un trup cumu-i bradul mai voinic. Numai îmbrăcăminteă îi părea de tot nepotrivită.

»Di ce poartă așa vestminte grele, își întrebă bărbatul.

— Pentrucă-i grea și vieța pe care o duce, dragă. În nea, în frig, în ploile mari și vânturile răci ce stăpânesc pe aici iarna, nu poate umbla altfel.

— Dar bine acum e vară, adause femeia.

— Vară și nu prea. Vei vedeă de sară ce boare are să adie«. Apoi îi zise lui Gheorghe.

— Mâne dimineată să fi gata. Ori să ne duci la o căprioară.

— Asta-i bun stăpâne! Mâne, așa-dar, avem să pușcăm o capră.

— Nu noi Gheorghe. Are s'o puște doamna, bagă bine de samă«.

A Radului merse acasă, gândindu-se cum să înțeleagă vorba stăpânului. Doar nu va luă Domnișoara aceea pușca la ochi? Drept că ochii o arată mai mult decât trupul fraged și mlădios, dar totuși, Gheorghe-i sigur, că nu va cuteză să puște stăpână-sa.

De dimineată se afundară toți trei în inima pădurii. Stăpâna eră deosebit de voioasă, își luă bărbatul de după cap, îl sărută, îl strângeă în brațe.

»Hm! o arată ochii că nu-i femeie ca ori care alta se gândiă pădurarul, stângenit de purtarea aceasta drăgăstoasă a stăpânei. O fată, o nevastă de-a noastră n'ar cuteză să facă așa între alții pentru toate bunurile lumii, își ziceă el. Dar îi plăcēă totuși, și în pustietatea pădurii se înfioră Gheorghe, ca și când pe el l-ar sărută, ca și când pe el l-ar stringe în brațe.

La ceă dintâi potecă a caprelor, pădurarul le spuse unde să aștepte, și el porni pe departe s'ajungă în păraul dedesupt. Dar nu făcù douăzeci de pași și de-odată resună un săltat repede, și până să-și ia pușca, trecuse căprioara

cătră stăpâni. Chiar când gândia pădurarul c'a scăpat sălbătăciunea, auzi un pocnet înădușit, și când privi mai bine din pușca stăpânesii eșiă fum gros, iar căprioara zăceă la pământ, mai zvâcnind, abia rar din picioarele subțiri, elegante.

»Ce dracu să fie asta, își zise Gheorghe. Eu și stăpânul, doi bărbați, n'apucăm să ne punem puștile la ochi, și o femeie să ne întrecă, să fulgere așa dintr'una«.

Baronul când văzù fața desnădăjduită a pădurarului, izbucni în răs!

— »Ți-am spus eu, voinice, că nu noi ci doamna va pușca căprioara«.

— Cum așa, măriata?

— Astfel, că noi vom fi pușcași buni aici între noi, unde nu-s alții, dar doamna poate e ceă dintâiu între mulți, în țara întregă.

»Stăpâna neteziă acum blana lucie a animalului. Obrajii i-se aprinseră, ochii îi ardeau, și când veni spre baronul, îi bătea în pumni, în ciudă.

Dar Gheorghe Suciul a Radului în ziua aceea nu avù nici o voie. Se simția umilit, ca o femeie să-l întrecă, și nu eră de loc bucuros, că drăcoica aceasta i-a călcat în păduri.

Ceea ce zisese baronul, se adevăriă în fiecare zi. Gheorghe nu mai aveă pace, în fiecare dimineață trebuia să scormonească vânatul.

— »A dracului patimă, la muerea asta gândia pădurarul. Nu se mai satură, deși în toată ziua pușcă ceva«.

Baronul în câte-o zi se simțea obosit, dar femeia plecà acum singură cu Gheorghe prin pădure. Cu cât vână mai mult, cu atâta pofta ei, patima ei se aprindea mai tare.

Dar acum Gheorghe începea să-și răzbune. Plecau amândoi, și pe unde știa că are să iese capra, eră cu pușca trasă. Ș'abia zăria și doamna, când focul trimis de pădurar o doboră. A purtat-o așa vr'o trei zile. Într'a patra, când Gheorghe ucisese un cerb, stăpâna îi trase o palmă iute, usturătoare peste obraz.

— »Asta nu-i frumos fârtate Trebuie să-mi spui și mie când știi vânat în vr'o parte. Numai acum. Peste patru săptămâni nu mă mai rog de tine. Atunci știu eu.«

Pădurarul se simți rușinat. Într'adevăr vedeă el că răsbunarea lui nu-i de loc frumoasă.

Și când într'a cincia zi dobori și stăpâna un cerb, îl prinse pe Gheorghe în brațe și-l strinse cu putere la sin.

— Tot ești bun tu. Vezi, eu cerb n'am pușcat încă în vieța mea«.

Pădurarul simți o furnicare în tot trupul, o amețală i-se urcă la cap, dar se făcù să pară nepăsător. Și n'a trecut mult după asta, și într'o sară cum veniau amândoi spre casă, o dihanie de urs le ieși drept înainte.

— Ochește-l stăpână, că așa bine n'are să-ți mai iasă urs în cale.« Zise Gheorghe.

Dar ea îngălbeni, începù se tremure, și abia putù îngâna.

»Nu. Aici nu pot. De urs mi frică«, și tremurând se alipi de vânător.

Acesta ochi, adunându-și toate puterile să nu treacă în trupul lui un astfel de tremur, și trase. Dihania, răgnî răgușit, și se prăvăli pe coaste.

»Bine Gheorghe, bravo Gheorghe strigă veselă acum stăpâna, și în bucuria ei eră gata să-l cuprindă în brațe și să-l sărute.

Așa a trecut vara cea dintâiu. Toamna cei doi soți tineri porniră la oraș. Dar cât a ținut iarna, au venit de doauă ori amândoi, și a treia oară femeia singură.

»Domnul are afaceri și n'a putut veni. Eu am venit căci mi tare dor de vânat. Iarna pare că-i mai frumos ca vara.

— »Mai zise Gheorghe, mai ales dacă ai un câne bun. Nu trebuie să alergi mult. Ți-l aduce îndată«.

De fapt bărbatul său nu aveă cine ști ce afaceri, dar pentru el nu eră nici o plăcere să stee peste iarnă la munte.

Dar' de cum a venit stăpâna, a început să cadă neaua cu nemiluita, și pe

urmă vânturile mari începură să bată turbate. Și se umplură gropile, prăpastiile de zăpadă, se ridicară troenele ca uraiase culmi de zahar, se închiseră căile, și nime nu mai cuteza să prindă cei patru cai la sanie, să pornească cu doamna la oraș.

Ei însă nu-i părea rău. Nici chiar prin gând nu-i trecea să plece acasă.

Și după vânturile mari se puse un pui de ger, de îngheța vițelu în vacă. Și porniră potaiele de lupi flămânzi, și urlau câtu-i noaptea, și se apropia tot mai tare de căsile baronești. Simțeau, cu nările flămânde, vietățile calde ce se adăposteau în grajduri, în șoproane. Câinii erau de pază, erau pușcași prin curte, dar într'o noapte, lupii tot pătrunseră într'o cocină, și trei godaci grași îi traseră în bucăți afară în curte

Eră un hârait, un guițat, o larmă omenească, de stăpâna serii speriată din somn, și eși, aproape desbrăcată, să vadă ce-i. Și când văzù i îngheța inima. Cinci potaie de lupi își arătau colții, se mușcau între ei pentru bucățile vii de carne, și nici gând n'aveau să fugă la strigătele oamenilor. Pușcături s'au tras vr'ocâteva, dar nu nimeriră nimic. Ș'acum, simțind dușmanii în curte, caii începură să se frământa, vitele în grajduri începură să se zământescă să-și rupă funiile. Și-atunci, iată numai că pădurarul, George Suciul a Radului, răsare în curte, și repede, din cinci bufnituri, trāvăli sălbătăciunile, care înțepeniră îndată, care c'un gât, care c'un picior de gadac în măsele.

— »Gheorghe Dta să vi îndată până sus la mine zise baronița. Și dispărù dela fereastră.

— »A dracului ger zise a Radului, dupăce întră în casă. Până ai stat Dta cu fereasta deschisă s'a răcit bine și aici«.

Femeea se ascunse îndată subt plapomă în pat.

— »Eu am să pun nește lemne, stăpână, că-i frig în casă.

— Pune George, și stai colea și te încălzește și tu. Încuiat'ai ușa dela casă.

— Ba n'am încuiat'o? De ce s'o încui?

— Nu știu, așa mi de frică. Am tot auzit că lupii nu se lasă bătuti dintr'odată. Au să vină mai mulți, și cum văd eu sunt tare sălbatici!!

— Gheorghe începù să rādă.

— N'avea grije, stăpâna! Chiar de-or veni aici-s în curte.

— Ba nu, Dta trebuie să stai aici cu mine. De aceea dute și încuie ușa«.

Pădurarul crezând că într'adevăr groaza cea mai mare stăpânește inima femeii, îi implini porunca, încuie ușa, puse lemne pe foc și se așeză pe un scaun cu pușca pe genunchi. Acum ar fi avut grozav poftă să-și aprindă țigara, dar nu cuteza. Domnița din pat băgă de samă neastimpărul lui și-i zise, știindu-l strajnic fumător.

— »Vezi pe masă este tăbac bun. Fă-ți țigară«.

Pădurarul se ridică să caute dar înzădar, nu află nimic. Atunci ea sări de-odată din așternut și-i puse tăbacul în mână, atingându-l ușor peste obraz cu mâneca subțire a cămeșii. Apoi se ascunse iar în așternutul moale.

Gheorghe Suciul a Radului eră acum tare voios. Se încălzise, fuma tăbac bun, și eră bine. Dar de-odată fiarale începură iarăși se urle în noaptea de afară.

— »Au se vină din nou, zise baronița.

— »Ba nu stăpână, în noaptea asta de bună sama nu mai vin. Cei de-afară cheamă pe ce-i ce-au intrat, și dacă ar vedeà, că nu au mai vint, trec într'altă parte«.

Dar pădurarul trebui să asculte de stăpână. Veni cu scaunul lângă patul ei, cu pușca pe genunchi. Urletele se auziau tot mai departe.

— »Am spus eu, că se împrăștie zise George. Femeia nu răspunse nimic acum; privea la voinicul de-alătura, și peptul ei creșteà mereu.

— »Tu ești tare brav fecior Gheorghe
»zice ea într'un târziu. Nu ți-e frică de
nimic.

— Dice să-mi fie frică?

— Dar de mine nu ți frică Gheorghe
zise ea, și-i cuprinse grumazul cu brațul ei
alb și moale.

Afară începù din nou viscolul, și vuiiau
vânturile cântări sălbatice.

Din noaptea aceea baronița cea tinărah
începù să se alipească tot mai tare de
George.

Și într'un târziu numai pădurarul a
cutezat s'o ducă la orașul pe drumul plin
de nămeți.

Dar de-aici încolo stăpânul trăia mai
mult singur. Nu treceau două săptămâni și

femea-sa simțea o patimă deosebită pentru
vânat și trebuia să vină la munte.

Spun bătrânii, că George Suciu a
Radului a trăit vr'o cinci ani ca într'un vis
de nețarmurită frumșeță. A venit pe urmă
revoluția. Atunci a perit Gheorghe, ucis de
un glonț dujman, ș'a rămas frumoasa un-
guroaică să-l gelească și să-i ducă dorul.

Dar oamenii o pomenesc și acum cu
pietate ca pe-o muiere sfântă.

— Ei avem să-i mulțămim, noi ro-
mânii de pe aici tot binele ce-l avem. Ea
ne-a dat pădurile cu pășunatul, ea ne-a
lăsat vânatul nouă. Săraca, i-a plăcut tare
de românii noștri«.

I. Agârbiceanu.

Văd groapa sorșii....

Cum trec prin noapte singuratic
Sbătându-mi greu trudită-mi minte
Cărările mi-le 'ncunună
Mereu aducerile aminte.

Mă sbuciumă fiorii tainici.
Și dorurile 'nfrigate,
Iar gândurile-mi ating fruntea
Cu aripile 'ntunecate.

Tărime noauă văd pe-o clipă
Cu nepătrundere adâncă
In care zac atâtea taine
Și visuri nențelese încă.

Un vis cu dulcile-i răsfrângerii
M'abate parcă 'n altă lume
Pe unde'n pasu-mi trâmuratic
Mă pierd străin și fără nume.

Și'n colțuri lincede de vremuri
Văd groapa sorșii noastre grele
Pe care tremură sarcastic
Zăvorul sbuciumelor grele.

Hyperion.

S A R A.

In svon cucernic de sfială
Se 'ngână largile hotară
Zimbind cu atâta gingășie,
Sub vraja șoaptelor de sară.

Amurgul înegrit la față
Inlăcrimatu-i vâl și-l cerne
Bătând aceleași piscuri sure,
Cu tremurările-i eterne.

Clipind prin umbra de 'ntunerec
Se 'nalță focul dela strungă;
Iar fluerul din jos de stână
Iși plânge jalea lui prelungă.

In trestii cântă cu 'nfocare
Poeta plângerii măiastre
Culcând sub glasu-i plin de farmec
Intinsul zărilor albastre.

Duios din văile afunde
Se 'ntinde un cântec lin, de jele,
Ce-mi plămădește atâta vraja
In preajma visurilor mele.

Hyperion.

DEMOCRATISMUL VIEȚII POLITICE.

De Dr. Casiu Maniu.

Sărman neam românesc, până când vei putea suferi ca elementele tale culte să-și uite de soartea ta amară, să rumpă legătura scumpei iubiri obștești pentruca se treacă în taberele contrarilor tei politici? Prin ce mijloace s'ar putea pune stavilă slăbirei legăturilor etice a corpului național, slăbiri produse prin îndepărtarea tot mai mare a claselor intelectuale de grosul neamului?

Singur prin democratizarea vieții noastre politice! Adecă iubirea nețărmurită a poporului și în urma acestei mari virtuți introducerea vieții publice în sinul masselor mari.

Neamul românesc e democrat dela fire! Asta este ereditatea sa romană! El așteaptă de două mii de ani continuarea politice de stat romane: *Politica senatului și poporului roman!* Trebuie să renoim *comițiile romane*, trebuie să adunăm poporul românesc, să ținem sfat cu el, trebuie să ne democratizăm datele, întreprinderile politice, întreaga noastră viață politică și privată.

Numai astfel vom putea zice, că suntem *națiune*, suntem o *personalitate morală*, dacă cecece pretinde organizmul unei personalități *prin noi înșine se va îndeplini*. Adecă dacă noi înșine vom simți viu și adânc munca binefăcătoare a organizmului național față de noi și irezistibila lege a fiecărui organism, ce pretinde ca unul fiecare, dintre noi, cari ne bucurăm de a aparține unui organism național latin: *să muncim ca organe ale acestui organism. Adecă să contribuim la munca organismului, organizând și noi fiecare după cum îi permit împrejurările forțele neamului. Asta e legea eternă a oricărui organism. Dacă noi nu vom îndeplini funcțiunea de organe organizatoare, corpul național*

cum se va întări, cum se va desvoltă, cum va putea atinge treapta de unde poate aspira la mărire, la glorie?!

Democratizmul adevărat este munca asta de organizare la temelia căruia găsim marile virtuți a *iubirei neamului, a libertății omului și a cetățeanului, și ura deslănțuită față de nedreptate, față de tirani.*

Majoritatea intelectualilor noștrii încă și acum stau nemișcați, ca niște corpuri aproape moarte într'un organism viu. *Viu trebuie să fie sufletul nostru, căci în organismul viu al neamului trăim, cu el suferim, și cu el ne bucurăm!*

Nu este individ dăruit cu suflet sănătos și viu, care nu ar putea îndeplini o muncă organizatorică priincioasă pentru întreg neamul românesc. Începând dela țaranul — ce își dă votul pentru bărbății de frunte români, până la principii bisericești, cari susțin ideia morală mântuitoare, — *tot românul are o mare datorință de împlinit, datorința de organizator. Asta e lege naturală, este legea însaș a vieții unui organism, prin urmare legea cea mai cardinală națională.*

Sșumpi preoți români! Democrația română singur voi ați întrupat-o, păstrând astfel limba dulce românească, nu numai, dar înălțându-o la rangul de limbă bisericească!

Voi aveți datorința cea mai mărită de a organiza sufletul însuș a fiecărui român de a fi creștin virtuos și prin urmare de a fi iubitor de adevăr și de cinste!

Advocați români, voi ce sunteți și puteți fi fala neamului! Caracterul vostru de granit este temelia izbânzii drepturilor naționale.

Voi sunteți organizatorii caracterului

prin simțul vostru de *drept disciplinat prin știință* și prin experiența!

Pedagogi români, voi cari ați descoperit întâi marile calități ale neamului românesc, organizați spiritul copiilor noștrii pentru a cunoaște și a se închina binelui, frumosului și adevărului!

Cu un cuvânt, cărturari români, de

pretutindeni, cunoașteți-vă forțele, destulul mare, și contribuiți întru mărirea vitalității neamului românesc, îndeplinindu-ve *înainte de toate datorințele de organizatori ai vieții sociale publice românești.*

La asta vă chiamă conștiința virtuților democratice străbune!

PRIN VREMURI.

(Povestea neamului).

Feerie simbolică pentru teatru, în 6 momente.

(Fragment).

(Continuare și fine).

Călugărul (ipocrit). Păgânii au stricat casa Domnului și turma s'a împrăștiat...

Malva (înduioșată). Vii din locurile sfinte, părinte?

Călugărul (cu tremur în voce și spaimă prefăcută): Locurile sfinte sunt în mâinile Turcilor!...

Malva. Grozavă nenorocire!...

Călugărul. Păstorii Domnului au apucat în cotro au văzut, ca să-și cerșească pâinea...

Malva, (atinsă). Să nu vă întristați însă, căci și noi credem tot în cruce... Uite, vă dau bogății câte doriți... Întrați în bisericile noastre și le stăpâniți, ca să ne îndreptați pe calea cea adevărată a credinței... Toți creștinii nu fac decât o familie mare, al cărui părinte este Hristos...

Călugărul. Nouă nu ne trebuie bucurii pă-mântești... și vă vom duce la fericirea cea adevărată, la care nu se ajunge decât prin credință...

Malva (visătoare). Fericirea cea adevărată!... Duceți-ne la fericirea cea adevărată...

Călugărul (cu tonul de doctrină). Să te încrezi în noi și să nu vezi, nici să n'auzi nimica, înafară de ce ți-om arăta și spune noi...

Malva (cu o mișcare de supunere și lăsare). Voi sunteți servitorii Domnului, facă-se voia voastră...

Călugărul (dela spate). Închide ochii și închipuiește-ți că ești fericită. (*Călugărul* se înalță în degete și se uită lacom în toate părțile).

Malva, (cu ochii închiși și cu capul dat puțin pe

Am închis ochii și mă văd în copilărie, pe genunchii tatei...

Călugărul, (o leagă la ochi, în care timp tace schimb de admirațiune, privindu-i obraji și sărută așa în gol. Și ce mai vezi? (Se repede și prinde a-și umplea buzunarele).

Malva. Văd pe tata cum ne desmeardă.

Călugărul, (care sare din colț în colț, în căutarea lucrurilor de furat.

Și ce vă spune tata? (Desprinde cu cuțitul podoabele tronului).

Malva (tot visând). Ce lucruri frumoase ne spune tata... O poveste cu niște fete, care n'au cunoscut pe mama lor...

Călugărul, (care strânge ultimile lucruri găsite.

Trebue să-i fie bine omului, când visează că e fericit!...

Malva. Așa de bine!...

Călugărul. Auzi! (Mușcă dintr'un colac găsit). Atunci închipuiește-ți înainte că ești fericită... (Iesă mușcând, după ce mai aruncă din prag o privire înapoi. (De-afară s'aude murmurul mulțimei și aclamațiuni îndepărtate, ca la o întimpinare de sărbătoare. Sgomotul s'apropie și crește).

Valha (legată la ochi). Cine face larma care s'aude?

Malva (ascultă așa cu ochii legați). Par'că ar fi poporul în mișcare. (Primul Smeu intră prin ușa din fund la Valha, năpustindu-se speriat și fricos).

Scena VI.

Primul Smeu. Atâta ne-a fost, s'a sfârșit cu stăpânirea noastră! — (Să uită împrejur cu lăcomie).

Ce s'apuc mai îngrabă? — văd că a mai dijmuit cineva pe aici...

Valha (cu ochii legați, întorcându-se în toate părțile). Ce aud? — ce s'a întâmplat?

Primul Smeu (grăbit). Pe tine te las, căci n'ai vrut să mă iubești. Îți iau numai ce mai gălesc... (Culge de aici și coala ce poate. — Murmurul s'apropie).

Valha (neliniștită). Dar ce s'aude?

Primul Smeu. Vine Făt-frumos. (Înălțându-se să privească pe fereastra din dreapta). Auzi, cum îl duce poporul din urmă...

Făt-frumos ci-că s'a născut cu cartea în mână și cartea aceea o cetește acum mulțimei

(batjocoritor). Acolo scrie că neamul vostru, e neam de împărați... (În vremea asta el caută și scotocește în toate părțile. apoi tresare ca speriat). A!... dar n'am timp de îndrugaț povești... (Aparte). Mă duc la vecină să șterg ceva, că aici nu-i chip de procopsală. (O sbughește prin fund).

Valha (cu bucurie, simțind că a rămas singură). Făt-frumos... Vine Făt-frumos!..

(Primul Smeu dă busna la Malva în casă și caută lacom împrejur).

Primul Smeu S'a sfârșit cu noi, până acum ne-a fost...

Malva. Da ce-i sgomotul acesta vecine?

Primul Smeu. Nici tu nu știi că vine Făt-frumos? — S'a dus cu domnia noastră!...

Malva. Eu aștept cu bucurie pe Făt-frumos...

Primul Smeu, care caută într'una lacom împrejur, se oprește cu ochii la coroana de pe capul Malvei și tresare de bucurie. A! dar tu porți o comoară pe capul tău... Nu ți-i de-ajuns că ești frumoasă, te-ai și împodobit... O!.. *Coroana ta e o grădină* de pietri scumpe... Pe creștetul tău se-ngână toate bucuriile... (Rugător) Dă-mi mie coroana ta, ca să nu te mai uit nici odată...

Malva. Coroana aceasta, e toată mândria și vieța mea!... căci îmi aduc aminte de strămoși și de strălucirea de altădată...

Primul Smeu. La-ce-ți folosește coroana, dacă ești roabă...

Malva. De lanțuri mă scapă Făt-frumos.

Primul Smeu, (auzind cum crește murmurul de-afară, face o mișcare de grabă). Așa? — atunci n'am timp de pierdut... (Se întinde brutal și-i smulge coroana de pe cap). O! ce amintire scumpă. (Fuge pripit prin ușa din fund).

Malva, (dând un țipet desnădăjduit). A!... Coroana mea! — mândria mea!... (Cum e legată la ochi, mișcă capul neîncrezută că nu mai are coroana și face eforturi să-și desfacă mâinile). Grădina mea de pietre scumpe... Amintirea strămoșilor mei! (Plânge năbușit, cu capul în pept! În vremea acestei abateri, s'aude dintre culise un cor de copii cântând poezia lui Alexandri: Dulce Bucovina...)

Smeul al doilea, (întră furtunos prin fund). A!... ce primejdie... Mulțimea e în ferbere.. În fruntea gloatei vine Făt-frumos... Nu mai e nici o scăpare...

Malva, (tresărind). Unde e Făt-frumos?... să vie... că mi-au luat tâlharii coroana.. (Plânge).

Smeul al doilea. Așteaptă-l tu, dacă poți, că mie nu-mi dă mâna... (Uitându-se împrejur). Dar ce-ași mai putea lua de aici, c'a rămas cașă goală... (Învârtindu-se împrejur se oprește cu ochii la Malva și-i măsoară cu privirea părul desprins și căzut pân' în pământ. Cu duioșie prefăcută). Malva... eu n'am să te mai văd poate... și tu știi cât te-am iubit... Dă-mi și mie un semn de dragoste, să mă leg de tine c'o amintire...

Malva (sfâșiată). Ce pot să-ți mai dau, că mi-ași luat totul...

Smeul al doilea (aprins și lacom). Malva... dă-mi părul tău... (Îi apucă părul și-l resfiră prin degete). A!... părul tău... valorile tale de păr balai, care-ți bate călcăiele... Părul tău care curge la vale, ca o holdă coaptă...

Malva (cu tărie). Părul meu este crescut din capul meu și se hrănește cu viața mea... Cum ași putea să-mi desprind eu părul, când el îmi leagă zilele...

Smeul al doilea. Atunci îl desprind eu... (Apucă părul mănunchiu și-l taie de sub ceafă, după care fuge prin fund, fluturându-l biruitor).

Malva (țipă și caută împrejur buimăcită). Săriți! — m'au prădat hoții în amiaza mare... (Strigă desperată): Hoții... Hoții... Hoții... (Murmur de afară crește, s'aud strigăte deslușite chiar la ușile palatului: *Jos cu tirania... Suntem frați buni... Ura Unirea... Ura Făt-frumos...*) (S'aud tropăituri pe scări. O tanfară de departe cântă »Deșteaptă-te Române«. Zarva vine până sub ferești. S'aud bătăi pe la uși și ferești. Valha și Malva ascultă nedumerite, frângându-se în legăturile și orbirea lor. La un moment se clătina zidul de despărțire dintre cele două săli de tron și se ridică. Ușile din fund se dau în lături și se vede mulțimea aclamând. Malva și Valha nu înțeleg nimic, ci se mișcă orbăcind în gol, ca în căutarea unei mântuiri). Se strigă înainte: *Ura Unirea... Ura Făt-frumos* ..

Scena VII.

(Prin mulțimea, care se dă înlături, încetând uralele. s'arată Făt-frumos cu buzduganul în mână, care înainteașă ca un mântuitor, cu toată mândria unei fapte mari împlinite).

Făt-frumos. Solemn cunoașteți-vă acum, surori înstrăinate... (Le scoate iute legăturile dela ochi și apoi se dă îndărăt).

Și-acum să vă aduc și pe tatăl vostru... (Făt-frumos se duce prin fund, pe când Valha și Malva, caută un moment buimăce împrejur, ca deșteptate dintr'un somn greu. Când ajung să se privească odată în față, tresar ca într'o trezire neașteptată și se chiamă pe nume cu sfâșiere, alergând să se îmbrățișeze ca regăsite. — Când se trezesc cu mâinile legate, una în fața celeilalte rămân zdrobite și fac jalnic din cap, dând apoi înapoi una în fața alteia).

Valha. Malva mea dragă!

Malva. Valha mea iubită!

Scena VIII.

(În liniștea care s'a făcut, s'aude cântând Doina, care s'apropie. — Verde iluminat și pătruns, întră sprijinit în toiag și întinde mâinile în tremurul unui plâns înecat).

Făt-frumos (mai din urmă). Vă dau și pe tatăl vostru.

Verde (sbucnind). Copilele mele împăcate!..

Valha și Malva, recunoscându-și părintele, îl strigă pe nume și aleargă din amândouă părțile să-l îmbrățișeze.

Tata!... Tata!...

(Au însă aceeași oprire înfrântă, când văd că sunt cu brațele în lanțuri și se dau înlături triste).

Făt-frumos (sentențios). Veți scăpa și de lanțuri, acum când v'ați regăsit, — căci unde-s

doi, puterea crește... Și atunci se vor lumina și ochii lui Verde...

(Mulțimea sbucnește cu tumult: *Trăiască Unirea... Trăiască Făt-frumos...* Muzica cântă Hora Unirei. Se încinge repede o horă pe scenă, care cuprinde pe cei sărbătoriți, pe când cortina se lasă).

Ioan Adam.

T O A M N Ă.

Se lasă ceața tot mai grea
Pe codrii verzi de brad
Și frunzele de pe sălcâm
Pe geamuri triste-mi cad.

Eu le privesc înduișat
Ca 'n farmec de povești
Și 'ntruna gândul mi-l întreb
De tine, unde ești.

Și inima-'n bolnavu-mi pept
Cum bate o ascult,
Când par'că-mi spune vântul trist
De-o dragoste demult.

Imi sună recea ploaie 'n geam
In șuier de vânt;
O, toate sunt deșertăciuni
Lăsați-mă să cânt.

A. Cotruș.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

T A L E R I I.

O fi avut vre-o douăzeci și opt de ani, dar, degeaba, toată lumea zicea că-i mai bătrână. Avea niște ochi mici și arși, scufundați în orbite și ascunși sub o broboană de lacrimi, și o gură mare cu buzele supte și învinețite, cari tremurau neconținut gata par'că ori să plângă ori să râdă.

Trăia așa de pe o zi pe alta, robotind pe unde putea, adăpostindu-se pe unde apucă... Era lucrătoare harnică ca para focului și zoriă cât șapte femei pentru nimica toată, dar nu putea rămâne într'un loc cum nu rămâne apa. Cutreeră, cu pași mărunți și grăbiți, toate satele de prin prejur, dar nu se opriă nicăiri mai mult de o săptămână. Veniă regulat, la răstimpuri știute, ca și cum vin posturile sau sărbătorile cele mari, și apoi, după ce stă cât stă, iar se ducea repede, fără veste ca o nălucă posomorită.

Oamenii erau obișnuiți deabinele cu dânsa. Îi ziceau Todosie măcarcă ea se chieamă Titiană. Știau toți apriat când trebuie să sosească, o așteptau par'că cu un fel de bucurie ascunsă, nedeslușită, și se mâhniau din suflet dacă uneori, rar de tot, întârziă, întocmai cum se mâhnesc când așteaptă zădarnic sosirea unui prietin bun sau a unei rude scumpe.

Și Todosia veniă tot mereu cotoșmănită în straele-i ciudate, adunate par'că cu arcanul din tuspătru colțurile lumii... Cu pălăria de paie, lată și mușcată sdrențe de jur împrejur, cu zechea de stambă cafenie învechită și roasă, cu poalele înăsprite, cu zadiile roși conabii, vrăstate 'n dungi albastre și verzi și împestritate pe dedesubt cu pene cusute și cu fluturi de argint, cetluită pela brâu c'o cingătoare vânăta, trasă de soare, iar la grumazi cu cele câteva șire de taleri de argint cari zuruiau la tot pasui

— trecea repede pe ulițele satului dând binețe tuturor, oprindu-se ici-colea și mângâind cu privirea ei stânsă căsuțele sçunde și dărâpanate. Ș-atunci, iute-iute, vestea alergă din gură 'n gură:

„Vine Todosia!... I-aici Todosia!“

Eră fată cinstită și așezată Todosia, să-i tot cauți părechea. Așa se purtă și-așa se siliă să nu cumva să-i găsească nimeni nici atâta cusur câtu-i negru sub unghie.... Dar lumea, artăgoasă cum este, tot nu s'a putut odihni pân' ce nu i-a scornit și ei o greșală: Se făcuse vâlva în sat adevă, că Todosia stă să se topească de dragul bărbaților și că-i stă și-i stă capul să se mărite.... Apoi ce mai la deal la vale, Todosia făcea și ia ca toată lumea. Unde-i găsi dumneata o fată, tinără ori bătrână, care nu doarește să se mărite?

Asta i-o împuță lumea, dar altminte-rea o duceau hăt binișor laolaltă. Todosia eră prietină cum se cade cu toate femeile, stă' la poveste cu ele, forfotia de una-alta, mai de bărbat, mai de copii... ș-așa femeile o aveau dragă ca pe o soră dulce. Cu bărbații însă o ducea mai slab. Când se întâlnea cu vre-unul, își plecă ochii, și roșă până după urechi, abia-abia șoptia cu glas scăzut:

„Noroc bun să dea Dumnezeu...“

Apoi se ducea repede par'c'ar fi alungat-o cineva. Dar, pe semne așa a lăsat-o Dumnezeu, cât ce se depărtă o leacă, prindea a rânji ca o năucă, descoperind doauă șire de dinți lungi și gălbejiți, și radea, și radea și tot întorcea capul pe furis și iar radea de tremură cămașa pe dânsa....

Bagseamă de-aici s'a pornit zvonul că ea face ochi dulci bărbaților... Ori de-aici, ori de-aiurea, zvonurile însă, încetul cu încetul, se răspândiră prin toate satele prin cari cotrobăia ea ș-așa în curând toată lumea povestia că Todosia vrea și vrea să se mărite. În sfârșit chiar

și cetele de copii nebunatici cari tăbăriau prin șanțurile ulițelor în cămeși lungi și înnegrite, cu obrajii scofâlciți, o prinseră a o petrece cu alaiu; strigând după ea cât îi luă gura:

„Lele Todosie!... Todosie!... Mânca-te-ar măritișu, tu Todosie!...“

Todosia însă, fată cuminte ce eră nu luă în seamă fleacurile aceste. Ea își păzia treaba și se făcea, că nici aude, nici vede.

Dar odată, eră tocmai o toamnă neagră și jalnică, s'a dus Todosia și dusă a rămas. Degeaba o așteptară femeile, degeaba o tot pomeneau, nici măcar de veste nu i-s'a auzit, neicum altceva. Se miră și se minună norodul de una ca asta, însă dejaba. Todosia nu-i și nu i, par'c'ar fi înghițit-o pământul.

„S'o fi măritat amarul, ziceau unii... De bună seamă s'o fi măritat, că tot la bărbat i-a stat capul!...“

— D'apoi să-i dea Dumnezeu pace și sănătate, adăugau cei cu inimă bună, c'a fost fată harnică și cinstită...“

Și cum zilele treceau și Todosia nu se mai arătă, oamenii începură a se împacă și fără dânsa. Numai când și când mai suspină câte-o femeie:

„Săraca Todosia... oare pe unde mai cărnește și ea prin lumea asta de trudă și de năcaz?“

Iacă însă că, într'o bună zi, neașteptată de nimeni, Todosia iar se ivi prin împrejurime. Eră îmbolbojită tot în straele-i cele vechi, numai cât pălăria îi eră mai sdrențuită, zechea mai roasă, iar talerii de pe piept îi lipsiau. Venea încetinel și chibzuit, cu ochii 'n pământ, blegită și rebegită de-ți eră mai mare mila....

Niște băiețandri, răsăriți dintr'o ogradă, se luară pe urma ei și, ca altele-dăți, prinseră a o hiritizi. Dar acum Todosia se opri scurt, se întoarse spre ei cu fața schimonosită, și cuprinsă de

semne de un val de mânie, îi amenință scuturându și pumnii încleștați. Într'un târziu numai bolborosind și crâșnind din dinți, se urni iarăș și se târî mai departe.

Apoi înaintea unui bordeiaș turtit, coperit cu stuh mucezit, stătù în loc și se uită multă vreme la chenarele albastre ale ferestruicelor... Deschise vranița și păși în ogradă... O nevestă tină ră tocmai eșiă din casă ca o vijelie, alungând niște găini obraznice din pridvor. Când zări pe Todosia rămase pironită lângă prispă, uitându-se la ea buimacă de mirare și nedumerire. Un zimbet șagalnic, silit strâmbă gura Todosiei, dar ochii îi rămaseră tot reși și posomorîți.

„Sunt tare blăstămați copiii ăștia“ — zise Todosia mai apoi cu voce stânsă.

— „Dar lasă-i în para tocului că li-i bine și-s buiestri... se vede că nu i-a fript încă nici un năcaz...“

Nevasta tăcù o clipă, dar apoi îndată adăugă cu alt glas, ștergându-și palmele de șolduri:

„Vai de mine și de mine, Todosie, că de mult nu te-am văzut!... Da pe unde-ai umblat atâta-amar de vreme?“

În ochii Todosiei se aprinse o lăcure ciudată. Scoase un oftat înăbușit, par'c'ar fi vrut să-și ușureze sufletul, și răspunse domol, cu barba 'n piept:

„Am pătimit multe... Doamne iartă-mă!...“

— D'apoi așa pățește omul trăind în lumea asta, zise nevasta. Da ian șezi, Todosie, hodinește o leacă, că știu că ești trudită, săraca de tine... Hai în casă, hai și răsufă...

— Acasă-i Grigore? — întrebă repede Todosia uitându-se îngrijorată la fereastra cu geamurile sparte și petecite, care dădea în curte.

— Ba nu-i acasă... nu-i acasă, că-i dus la lucru la Anchedim — îl știi tu pe Anchedim, pe bogătașu ăla din capu-

satului... S'a dus să agonisească ceva că și nouă ni-s'a isprăvit mălaiul... Vai ș-amar de sufletul nostru, că numai noi știm cum o mai mutăm de pe azi pe mâne....

Privirile nevestei deodată se ațintiră pe pieptul Todosiei.

— „Unde ți-s talerii, tu Todosie? — întrebă nevasta cu glas ascuțit. Cică i-ai prăpădit?“

— Ba mi-i-a mâncat el, mânca-l'ar peștii să-l mănec, zise Todosia răgușit. Mi-a păpat tot ce biata am avut agonisit, nu-l rabde bunul Dumnezeu și nu-i dea sănătate și vieată...“

Nevasta se uită la ea nedumerită, neînțelegând nimic. Îngână câteva cuvinte, apoi se plecă să-și scuture, cu vârful unghiilor, o scamă de pe zadie, și întră în tindă bâlbind prietinește cătră Todosia:

— „Hai, tu, hai în casă de te hodinește...“

În casă se simția o zăpușală încropită ș'un miros pătrunzător de mâncare. Un copilaș de țată, cocoloșit în niște velințe rupte, așezat pe o pernă în mijlocul patului, se scância în răstimpuri svârcolindu-se sub învălitorele cari stau să-l înădușe. Nevasta, speriată, îl legână cu pernă cu tot ca să-l adoarmă, dar copilul n'avea gând să se ogiască, ci prinse a țipă ascuțit încât bordeiul deodată se umplù de bocetele lui... Femeia trebuì să-l iea în brațe și să-i astupe gura cu sfârcul țâtei... Băiețelul acum gunguriă, cu țâța între buze, înghițând lacom și mulcomit.

Todosia, ghemuită pe laviță, privia cu ochi scăpărători acuș la copil, acuș la nevastă. Și încet încet un șiroiu de lacrimi începù a-i brăzdă obrajii scofâlciți...

„Bate-l Doamne, bate-l și-l izărește cum m'a batjocorit și m'a bătut el pe mine!“ murmură ea făcându-și cruce.

— Da ce-i cu tine, tu femeie?... Ce-ai pățit? — întrebă nevasta tot mai mirată.

— O, bate-l Doamne — blogodori Todosia iarăș cași când n'ar fi auzit nimic — bate-l Doamne și nu-l cruță cum nu m'a cruțat el pe mine și m'a făcut de rușine la lume!“

După un dram de vreme apoi urmă mai potolită:

— „Uite ce-am îndurat, draga mea nevestă, uite!... Acu-s doi ani de-atunci, doi ani de zile, dar numai bunul Dumnezeu știe cât am suferit eu în vremea asta... C'asă s'a pus omul acela pe lângă mine cu buna și cu vorbe dulci, și-așa m'a ademinit și m'a nebunit până ce l-am crezut și m'am învoit de l-am primit într'o mâncare cu mine...“

Se oprî brusc să-și facă cruce și să blasteme, dar acum nevasta nu-i dădù răgaz:

— Da ce om îi acela?... De unde-i? — întrebă ea giugiulindu-și copilul în brațe.

Todosia tresări înspăimântată și se uită la nevestă cu ochii holbați:

„Ha?... Așa, așa... dela noi, din sat dela noi... Un calic de văduvoi, un... un...“

Rămase o clipă cu gura căscată, ca și când vorbele i-s'ar fi grămădit în gât. Apoi înghiți odată și urmă repede înecând sfârșitul cuvintelor și îndoindu-se din șale la dreapta și la stânga:

„Mi-a venit gol ca napul, cârpit și petecit ca vai de el... Și eu l-am primit, și l-am spălat și l-am hrănit cum l-am știut eu mai bine. Am muncit și m'am vânzolit ca o roabă pe la toți oamenii și am agonisit cele de lipsă pentru casă, iar el ședeà ca un tartor și

numai beà și mâncà din truda și din sudoarea oaselor mele... Apoi dacă am văzut și am văzut că tot ce am eu și ce câștig se duce pe apă, am gândit să mă despart de el. Dar nu puteam, draga mea, nu puteam, că-mi erà rușine de lume... M'am mai cătrănit eu și m'am mâncat cu el socotind că doară-doară și-a căpătà odată minte și n'a tot face ce face... Dar nu și nu... Lui nu-i păsà nici atâta de amarul meu. Beà și râdea de năcazurile mele și mă tot cihăia să-i dau bani și iar bani să aibă cu ce să chefăluiască. Și apoi dacă nu-i dam, că n'aveam de unde să-i dau, a prins a mă bruftui ca pe o slujnică și mai apoi s'a apucat și a cărat din casă bucate și hăinicele, până ce mi-a prăpădit tot ce am avut de-am rămas cu casa pustie... Da încă acù de câteori se întorceà dela crișmă sărià la mine, de trebuia să mă scoată oamenii din mânilor lui cele drăcești... Apoi odată s'a apucat de mine să-mi ieà talerii dela grumazi. Nu m'am lăsat și am început a strigà și a mă vaità, doar m'or auzi vecinii... Și nu... Și-a încleștat mâna în cosițele mele, m'a trântit de pământ și atâta m'a bătut și m'a călcat în picioare până ce am rămas leșinată și toată sânge. Apoi mi-a smult talerii și s'a șters de nici nu l-am mai văzut altul... Și așa am rămas iar pe drumuri, fără o bucățică de pâne, într'un hal de plângeau oamenii de mila mea...“

Îi curgeau lacrămile părau-părau. Apoi își plecă capul pe piept, își încopcià mânilor și le întoarse cu palmele cătră nevestă:

„Bate-l Doamne și nu i ajută și nu-i dà hodină nici în groapă!“

Liviu Rebreanu.

Bibliografia catehismelor românești vechi.

IV. Catehismul lui Varlaam. Iași 1645.

Cartea vestitului mitropolit al Moldovei Varlaam, încă o privim și o numim catehism, măcar că nu e catehism propriu zis și nu poartă acest nume, ci e combaterea și negarea catehismului din 1640.

Cu privire la catehismul lui Varlaam, până bine de curând, între istoricii noștri literari nu eră înțelegere completă. Îndoiala, confuzia, se derivă de acolo, că nu eră cunoscut nici un singur exemplar tipărit. Tot ce aveam eră copia în manuscris. a acestui catehism, păstrată de În. Pr. S. Dr. Victor Mihalyi de Apșa, mitropolit în Blaj. Eră și teamă, că această »copie«, nu va fi întocmai o prescriere fidelă după exemplarul tipărit. Prescrierea e făcută de însăși mâna lui Georgiu Ștefan, fost imediat urmaș în domnia Moldovei, lui Vasile Lupu. Ex voivodul Georgiu a prescriș catehismul, pe vremea pribegirii sale, prin Ștetin și aiurea, prin Polonia.

Mai toți scriitorii noștri, de istoria literaturii și slavă cerului, de aceștia avem mulți, să nu zic prea mulți, zic că Varlaam a ținut sinod în Iași, în 1641—2; catehismul, sau »Răspunsuri«-le lui Varlaam, sunt fătul acestui sinod; adevărat sinodul național român din 1645 Ieșan, îl identifică cu sinodul plenar anticalvinian, tot dela Iași, însă celebrat în anii 1641 și 1642; mai spun și aceea, că Varlaam a fost în Muntenia în trebi diplomatice în 1640. Catehismul Varlaamitic a apărut în anul 1642 și că sinodul plenar din 1642, a fost convocat pentru combaterea calvinismului la Românii ardeleni și că în programul agendelor acestui mare conciliu ar fi fost și punctul de osândă al catehismului Rákoczyan românesc din 1640. În aceasta adunare ecleziastică orientală internațională, (un fel de Tridentinum oriental în miniatură) ar fi participat și prelații din Muntenia și între alte decretări, de importanță epocală, pentru biserica universală de răsărit, s'ar fi luat și decisiunea, de mare preț istoric cultural pentru biserica românească, cumcă limba liturgică medioslavă, (bulgară) să fie scoasă odată pentru totdeauna din tot cuprinsul largului Sion românesc.

Am examinat actele acestei mari adunări ortodoxe, în studiul dlui prof. *Const. Erbiceanu*, din »Rev. Teologică« Iași 1883—1884 Nrii 26, 27, 28 și 30, apoi studiile despre conciliul Ieșan și despre Petru Movilă, sufletul aceluia celebru sinod, alor *S. Matei Dobrescu* »Împrejurările ce au provocat sinodul dela Iași«. București 1890,

Nicolae Mateescu »Petru Movilă« București 1896 și *Ghenadie Enăceanu* »Mețterul Manole« și Petru Movilă București 1882. Nicăiri nu e o vorbă legănată despre biserica românilor Ardeleni.

Confuzia se poate cu inlesnire explică așa, că nefiind la mână nici un exemplar din »Răspunsurile« lui Varlaam și neexistând nici un dat despre sinodul din Iași, din anul 1645, care au liberat catehismul sau răspunsurile lui Varlaam, ci fiind o prefață a răspunsurilor, publicată în »Cronica« lui Șincai, (ediția II Iași 1854, vol. III pag. 45) acea prefață a dat anză la neînțelegeri literare istorice pentrucă scriitorii noștri socotiau, că prefața reproducă la Șincai, e drept copie despre predosloviea lui Varlaam, pe când în faptă acea reproducere e abia 1/3 parte din predosloviea originară din anticathehismul Varlaamitic, cum au doveit acum 6 ani dl V. Mangra. Au bănuit și alții, că reproducțiunea Șincaiană nu e întregă, așa episcopul Romanului, Melhisedec I), o numește fragment.

Cum vom vedea mai jos, în fragmentul din vorbă se spune, că Varlaam, a fost în Târgoviște la voda, și dând acolo de catehismul calvinesc, au celebrat sinod. Acuma neexistând nici un document despre al doilea sinod, (1645) din Iași și deoarece Varlaam zice în predosloviea sa, cumcă sinodul e adunat pentru combaterea catehismului aflat de mitropolit, apoi Varlaam în menționata predoslovie nu indică anul în care a fost în țara muntenească și a dat de catehismul calvin, astfel ușor au putut și au și trebuit chiar și istoricii să crează, că Varlaam a călătorit și dat de catehism în țara românească în anul 1641, căci sinodul Ieșan, despre care s'a știut că au fost cândva, s'au oficiat în 1641—1642.

Din acestea se vedește, că e firească greșala scriitorilor noștri cu privire la fixarea timpului celebrării sinodului osânditor de catehism și în consecvență și a altor, circumstanțe, ce vin în legătură cu acest sinod. Nu putem însă pricepe, ce poate fi totuș cauza adevărată la acea împrejurare, că literatura puneă data tipăririi catehismului calvin din 1640, pe anul 1642 ori 1643, când în monumentele de cari dispunem,

¹⁾ »Biser. Ortod. în luptă cu protestantismul etc«. București 1890 pag. 77, 70. Acum 11 ani când am compus studiul de față îmi aduc aminte, cumcă am mai dat de auctor, ori că de auctori, cari țin reproducerea de fragmentară. Numele și locul nu îl mai știu azi

se zice, că sinodul e posterior catehismului și catehismul e una dintre cauzele, pentru care s'a convocat sinodul! Pare, că punerea datei de 1642, izvoarește din greșita înțelegere a diplomei lui G. Rákoczy I, din 10 Octomvrie 1643, art. II, unde e vorba de un catehism. În tenorul acestei diplome tu investit de mitropolit în Ardeal Simion Ștefan. Dar textul e prea luminat, de cât să poți greși cu înțelesul lui. Iată-l în traducerea lui Șincai și în original: »Cumcă Catehismul, care acum s'au dat lor, îl va primi și va face ca și alții să-l primescă și cu deadinsul și el însuș va învăța pe prunci acel Catehism, și prin alții va face să se învețe. Quod Catechismum ipsis jam exhibitum recipiet, recipique per alios curabit, cumque juventutem ipsam, tum ipsemet diligenter docebit, tum per alios doceri faciet.« (Cipar Archiv 630 după *P. Maior* Istor. biser. 72—77, la *Sam. Clain* Ist. bis. tom. IV p. 120.) Ci chiar de nu ar fi textul dubios și atunci încă nedumerirea noastră nu e împrăștiată deplin, căci e îndoios aceea, cumcă aici care catehism e de a se înțelege, cel din 1640 pe care îl înțelege Cipar, ori cel din 1648 al lui Fogarassy, pe care îl înțelege Petru Bod, istoric și predicator calvin.

Relevăm încă, cumcă punctul acesta cu catehismul, ca condiție pusă vlădicilor noștri, nu e pe o formă construit în diploma menționată, din 10 Octomvrie 1643, — cu care fû constituit vlădică, Sim. Ștefan Popa — și în proiectul de condițiuni cari în Septemvrie 1640, le propuse lui Rákoczy, superintendentul său Geleji, la denumirea lui Meletie Machedonianul și respective la confirmarea lui Orest. Acolo e mai scurt acest punct și e pus sub poziția 7, cum s'au arătat aici mai sus, la catehismul din 1640. Vezi »Rev. Pol. și Lit.« Nr. 5 ex 1909.

Toate istoriile literaturii noastre sunt edate dela 1870 înainte. Cipar în Archivul său, din Februar 1870, pag. 637, pe baza copieii dela mitropolitul Mihályi, au arătat, că catehisul calvin e din 1640 și nu din 1642. Auctorii noștri însă au rămas toți fără nici o excepțiune pe lângă data greșită de 1642, de frică cumcă copia din vorbă, e poate greșită.

Mai puțin sunt de scuzat unii din istoricii nostri culturali, cari scriu dela anul 1904 încoace. Așa dl Dr. Lupaș, încă numește catehismul Rákoczyan, catehism din 1642, în vreme ce dl Mangra, în prima jumătate a anului 1903 au dovedit, că e din 1640, dupăce adecă aflase un exemplar tipărit din anticathehismul lui Varlaam, la biserica din Budureasa lângă Beiuș. Rev. »Biserica și Școala« Arad 1903, nrii 21, 22, și Anal.

acad. rom. 1904. *Lupaș* Univ. Budapest 1904 pag. 9).

Ce privește apoi anul, când a fost în afaceri de stat, Varlaam la Târgoviște, acum e deja știut, că anul e 1644. A dovedit'o aceasta compatriotul dl Dr. Ioan Sârbu în »Matei Vodă Băsărăbas auswärtige Beziehungen« Leipzig 1899. Conf. *Jorga* Studii și doc. IV, CCXI. Altcum cu 9 ani mai înainte, epp. Melhisedec, zisese, că călătoria aceasta a mitropolitului Moldovean, la Matei principele țării Muntenesti, pentru de a pecetlui împăcarea, lui Vasile Lupu, cu Matei Băsărab, sau întâmplat în 1645.

Titula acestui anticathehism după Mangra este: »Cartea care se chiamă Răspunsul împotriva catehismușului Calvinesc, făcută de părintele Varlaam Mitropolitul Suceavei și Arhiepiscopul țării Moldovei tipărit vleato, beția, mira 7153 spăseniaje mira 1645. (Dela facerea lumii 7153, dela mântuire 1645). Formatul cvart mic.

Exemplarul aflat de părintele arhimandrit dela Oradea, se păstrează acum la academia română din București.

Preste tot luat, nu ne raportăm la acest dar numai, oare bine e, slobod e, cumcă, monumentele vechi ale noastre, să fie »brevi manu«, duse de dincolo? De când sunt asociațiunea din Sibiiu și mitropoliile noastre declarate, de nechiemate și inapte, spre a se aproviziona, cu cărți vechi românești?!

Răspunsul lui Varlaam a fost bine cunoscut lui S. Clain. († 1806). Pomeneste de el, mai îi eternizază întreg titlul în Istoria bisericească a Românilor din Transilvania«, remasă până azi în manuscript 1).

Cartea descoperită de dl Mangra și dăruită, academiei e la sfârșit mancă. Se finește cu fila 32. Filele sunt numerotate. E divizată în părți trei. I, predoslovia, II, cuvânt cătră cetitori și III, răspunsul zăborului a două țări.

I. *Predoslovia*. e adresată cătră creștinii din Ardeal. Acopere 5 file nepaginate. Șincai a reproduș în cronica sa după Clain. Dar din întreaga predoslovie, abia e reprodușă 1/3 parte. Reproducerea începe dela jumătatea feței a treia până la jumătatea feței a cincea. Cu predoslovia Varlaam vrea să motiveze, din punct de vedere administrativ, procederea ca, arhipăstor în apărarea ortodoxiei Românilor din Transilvania.

1) Mans. se păstrează în Oradea-mare la episcopatul unit. Una copie au luat prof. Al. Gavra cu preparanzii săi, pentru episcopia din Arad. Unele extrase să află publicate la *Cipar* în »Acte și Fragmente«. pagina 79—144, apoi la *Barif* »Foaie pentru minte, inimă și literatură«.

II. *Cuvântul către cetitori*, se extinde pe trei file. Aici sub tirula »Otveatnic« (întrebare) face întâi istoricul catehismului calvinesc, apoi precizază punctul de privire teologic în confutarea doctrinelor calvinești.

Locul tipăririi acestui anticathehism e Iași. Cartea nu indică locul tipăririi. Noi însă credem, că în acest oraș s'au tipărit. În Suceava nu a existat tiparniță. Nu știm să se fi mai tipărit acolo ceva. Predoslovia însă a scris-o mitropolitul în Suceava.

Să știe pozitive, din istoria noastră culturală, cumcă în Ianuarie 1642, Vasile Lupu avea deja instalată tiparnița la mănăstirea trei ierarhi din Iași. Tiparnița a fost cerută dela mitropolitul Kievului Petru Movilă. Pentru aducerea slovei, Varlaam trimise la Lemberg pe arhimandritul său, pe Sofronie Pociatchi.

Combină și »Cuvânt către cetitor« la cazonia din 1643 alui Varlaam.

Pe vremea lui Varlaam, mitropolitul și domnitorul Moldovei, petreceau numai timpul de vară la Suceava. Încă pe la anul 1565, pe când domniă Alexandru IV Lăpușneanul apucaseră a rezidă și la Iași. Abia în zilele lui Antoniu Ruset, (1675—1678) s'au strămutat definitiv mitropolia numai în Iași.

La Iași, nu în unul și același loc au locuit mitropolii de pe vremi. Mai întâiu rezidau la biserica Albă (= Mirăuților) apoi la S Gheorghe (= Cetățuia). Varlaam și-a luat locuința în noua și minunata mănăstire alor trei ierarhi, zidită tocmai pe timpul lui și consacrată de el în 6 Mai 1639. Dela trei ierarhi s'a mutat peste câteva decenii mitropolia la biserica domnească a Stului Nicolae și numai sub domnia a treia alui Gheorghe Duca s'a așezat acolo unde e și azi. 1)

Cine e autorul catehismului răspuns catehismului Rákoczyan? Afară de toată îndoiala este numai aceea, cumcă prevorbirea este eșită din condeiul lui Varlaam. Cu siguranță nici aceea nu putem spune, că catehismul din vorbă, lucrat e deadreptul românește, ori că e ceva prefacere din Rusește ori grecește.

Poate să fie ceva prelucrare după catehismul mic alui Petru Movilă, apărut după unii în 1640 în limba polonă, apoi rusască în Kiev. În 1643 ar fi apărut tot acolo grecește și latinește. Peste doi ani a ieșit din nou rusește apoi polonește.

Titula operei lui Movilă, la unii e »Corp de învățătură pe scurt«. Alții îi pun titula »Adunarea de învățătură scurtă, despre articolele credinței creștine ortodoxe catolice, pentru știința și învățământul sfintei biserici catolice, apostolice a răsăritului.« Au ieșit ediții noi în 1646 în Lemberg și Moscva.

S'ar putea combina și aceea, că catehismul lui Varlaam, e opul lui Maletie Sirigul, came-rarul patriarhului Partenie din Constantinopol. Sirigul a fost de față la conciliul plenar din 1642 în Iași. În scurt însă pierdù grația patriarhiei pe un timp și atunci se refugiase în Moldova. Domnitorul Vas. Lupu, creă pe sama fugarului învățat, episcopie în Brăila (Proilava).

N'am greși, dacâ mai adaugăm, cumcă la construirea catehismului răspuns, a dat ajutor, notabilul cărturar Moldovenesc, cunoscutul egumen al mănăstirii trei ierarhi, Sofronie Pociatchi; care se ilustrează puternic în sinodul mare Iașan din 1642. Erâ rus de origine și ucenic al slăvitului Petru Movilă. Sofronie fù pus rector la academia înființată de V. Lupu.

Critica mai nouă a istoriei noastre culturale și literare, nu se pronunță măgulitor asupra valorii catehismului din cestiune. »Erudiția e de împrumut, iar stilul foarte greu și încâlcit«. Astfel încât cartea lui Varlaam — »Răspunsurile« lui, despre care mulți își făceau mari iluzii a trecut fără nici o înrâurire în vieța noastră religioasă și culturală«. Iorga crede, cumcă alte lucrări, ieșite până la 1645, — timpul catehismului Varlamitic, — atât în Moldova, cât și în țara românească, sunt mult superioare sub orice raport, catehismul lui Varlaam.

Fie cine va fi autorul, ori talmăcitorul, acestui anticathehism; fie unul ori mai mulți, catehismul în *istorie* e trecut, ca opera sinodului provincial românesc din 1645. Așa îl cvalifică peste un deceniu la 1656, cei mai competenți bărbați, calvinii din Ardeal, împotriva cărora erâ dat. Aceștia îl numesc »răspunsul a doua țări«. Înțeleg adecâ sinodul adunat din două, țări.

Poate că la acest sinod să fi fost de față și P. Movilă. Se știe anume, că 1645, s'a măritat fata mai mare alui V. Lupu, Maria, după prințul Litvaniei, Janizic Radzivil. Nunta a fost oficiată în Iași pontificând însuș mitropolitul Kievului P. Movilă, carele erâ și nașul acestei căsătorii numită mixtă, de vreme ce cneazul litvan erâ de lege calvină. La nunta aceasta, la carea s'a desfășurat o pompă, carea are păreche numai la o curte împărătească orientală, s'a dus nașul P. Movilă, concemitat de frații săi. Iară principele Transilvaniei, Gheorghiu Rákoczy I,

1) Șt. Pop în rev. »Răvașul« Cluj 1909 Nr. 1 p. 15 și Dr. Nic. Dobrescu »Intemeierea Mitropoliilor« Bucu-curești 1906, pg. 109, 110, 117. *Melhisedec* l. c. 76.

a fost reprezentat la acest alai frumos, în persoana generalului său fidel, Ioan Kemény, care ajunge mai târziu și el pe scurt timp domn al Ardealului ¹⁾ (1661).

Trebue să relevăm, cumcă căsătoria domniței Maria, cu calvinul, s'a făcut din considerante curat politice, pe cum de obicei se face și se pot face astfel de lucruri mari. Boierimea românească, parte reprobă, parte aprobă actul acesta. Cronicarul Miron Costin, care pe timpul acesta eră băiat de 13—14 ani, scriind mai târziu istoria patriei sale, despre căsătoria din vorbă, se rostește mirat și nemulțămît; pe când alt cronicar, Grigorie Ureche, care eră vornic mare, de partea țării de jos, tocmai pe timpul nunții, justifică pasul cu rezoanele mai înalte de stat, și cu împrejurările grele ale timpului.

Iată socotința lui Costin, care altcum în materie de istorie și peste tot în judecarea lucrurilor mari, întrece nu numai pe înaintașul său Ureche, ci și pe cronicarii de după el. . . »De mirat a rămas veacurilor, aceasta casă (= căsătorie), cum a putut suferi inima lui Vasile Vodă să se facă; și multă vreme s'a frământat acest lucru în sfat, și câțiva pe atunci apără acest lucru să nu fie, ales Thoma Vornicul și Iorgaki Visternicul; iară capete ca acelea abia de a avut țara cândva, sau de va mai avea. Ei zicea lui Vasile Vodă și pentru legea rătăcită, și un lucru nu fără grije despre împărăția Turcului. Iară Todirașco Logofătul și Ureche Vornicul stă asupra acestei nunte să se facă» ²⁾

La sinodul național din Iași în 1645, au fost în frința de față, din Muntenia, Teofil cu sufraganii săi: Ștefan al Buzăului și Ignatic al Râmnicului. Altcum mai începe și azi încă vorbă, cumcă oare nu alții erau titularii Buzăului și Râmnicului la anul Domnului 1645?!

Din Moldova au luat parte în frunte cu mitropolitul Varlaam: Evloghie al Romanului, Anastasie al Rădăușilor și Ghedeon al Hușilor; adecă tot acelea fețe, cunoscute nouă din primul period Ieșan.

Probabil, cumcă prelații Românilor, numai chiar în sinod și în tăcere diplomatică s'au ocupat cu combaterea catehismului calvinesc; piatra de scandela a doua, pentru creștinii ori-

entali, după catehismul lui Chirilă Lucaris, patriarhul. În calea socială nu prea cutezau a lua măsuri mai energice, față de calvinizarea Românilor Ardeleni, fiind bine știut, cumcă mult puțin Moldova și Muntenia recunoșteau suveranitatea lui Rákoczy I, asupra lor ¹⁾. De aceea nu ne împăcăm cu opiniunea unora, cari țin, cumcă la sinodul din Iași, din 1645, au luat parte și arhieriei din Ardeal. Se poate că va fi fost de față acolo Orest, dar el a fost scos din scaunul Bălgradului cu doi ani înainte de timpul sinodului Ieșan al II-lea.

Miron Costin, în Letopisețul său l. c. menționează, că la sinod au luat parte Ștefan mitropolitul Munteniei. E de notat, că Ștefan eră în anul 1645, numai episcop la Buzău. Peste 3 ani în urmă, pare să ajungă mitropolit. Datele de până aci arată, cumcă mitropolit ar fi Teofil (*Cipar* Acte și Fragmente pg. 225, 226). Ar fi prea greu să credem, cumcă sub Ștefan al Ungrovlachiei să înțelegem pe mitropolitul din Bălgrad, Simion Ștefan Popa. Prea mare calvinizant îl știe istoria, decât să-l credem capabil a-l figura în un sinod eminentemente antic Calvinesc. Se poate, că să fi luat parte la sinodul des amintit și Benedict, episcopul Vagului, pe care îl știm din alte date, a avea legături cu mitropolitul Varlaam ²⁾.

Pentru împrejurarea momentuoasă, cumcă prefața eternizată la Șincai, varsă multă lumină istorică, asupra provenienței catehismului sinodal din anul 1645, o mai reproducem și noi aici, de închiere, la acest articol și ca să se înțeleagă mai bine, că de ce am raționat așa, cum am raționat și nu altfel.

»Iubiții mei, tâmplându-mi-se estimp a fi în părțile Țerei Românești cu trebi domnești și a norodului în Târgoviște, cu cei mai de frunte și mai de fire vorbind, mai vârtos cu oarecare boiaru cinstit și sloveșnic creștin, al doile Logofăt și frate Doamnei a bunului credincios și a Luminatului Domn Ioan Matei Voevo cu mila lui Dumnezeu Domnul Țerei Românești, Dumniului Udriște Năsturel, carele ca un iubitor de învățătură și socotitor credinței cei drepte, în mijlocul altor cărți nouă ce mi-au arătat adusumiau și o cărțulie mică în limba Românească tipărită și dacă o am cetit, am văzut semnul ei scris Catehismul creștinesc, care o am aflat

¹⁾ *Rumy Károly Gy.* Monumenta Hungarica III. Nesten 1817. pg. 205 apud foaea »Unirea« Blaj 1906 Nr. 31. Foiță.

²⁾ *Miron Costin* Letopisetul țării Moldovei. Iași 1852, t. I. 284 (ediție nouă pag. 311. Cnf. și *Iorga* Acte și Fragmente I, 196—197, *idem* Studii și Documente IV, CCX. *idem* Ist. liter. relig. 162. *Șincai* Cronica Românilor la anul 1644.

¹⁾ *Görög Ferencz* »A két Rákoczy György főhatósági jóga a két vajdaság fölött Budapest 1904«.

²⁾ *Iorga* »Ștefan Cel Mare, Mihai Viteazul și Mitropolia Ardealului«. București 1904. pg. 33—34, doc. Bistr. I. p. 43.

plină de otravă de moarte sufletească, de care lucru iubirii mei fii, mărturisesc înaintea lui Dumnezeu cu firea mea că mare grije și multă scârbă au cuprins sufletul și inima mea, pentru care lucru am chemat și am strâns sobor dintr'amândouă părțile din Țara Românească și din Țara Moldovei, nu atâta că doară se poată clăti inima voastră, ce-i întărită și rădăcinată pe temelia cea bună și tare a bisericii noastre pravoslavnici, cât cuget și socotesc, când ei cu aceste minciuni și amăgituri, cearcă și ispitesc în tot chipul să poată afla pe neștine prostan și neștiutoriu să-l sparie cu mărturia sfintei scripturi, care fără de cale le-au pus și rău tâlcuesc

spre a lor perire. Pentru aceea am socotit că am o datorie mare să fac raspuns și să arăt strâmbătura și tâlcul cel rău al lor, ce tâlcuesc și strâmbează scriptura sfântă. Și aceasta nu că doară prepui ceva întru făpturile cele pravoslavnice ale creștinătății noastre, că știu foarte bine și sunt adevărit, cum credința noastră ce ați apucat dintăiu și din început, nici unul din voi cărțile cele ereticești și învățătura lor în număr nu le socotiți, ci numai pentru să arăt întunerecul și neînțelegerea lor ce au întru scriptura sfântă, carea o tâlcuesc pe voia și pe volnicia lor».

Dr. Ștefan Pop.

Pe drumurile vieții.

Pustiul, pustiul! te-ntinde, tu cântă-mi filomelă,
Voi singurii mei oaspeți în trista-mi citadelă,
În care craiu e gândul, ciădiasă suferința,
Și unde-a morții doruri își cârmuesc ființa,
Pre unde-n cânt de greeri și sub sclipiri de factă
Pe-un dâmb de petre sure, tronează trista-mi raclă,
În jur cât vezi se-ntinde, a lumii răutate,
Ce m'amenință-ntruna cu valuri spumegate,
Ce-mi bat păgân la poartă și cer a mea peire;
Eu le privesc cu milă, tirana răsvrătire.
Și mă cobor în suflet, de stau la sfat cu mine
În golul plin de neguri, pe sterpele ruine
Și simt prea strâmtă lumea ce mie mi-e străină
Prea grea durerea celor, ce pururea suspină
Viața lumii noastre, ce palidă îmi este
Îmi pare-o neguroasă și tragică poveste.
În sufletul meu geme, durerea tuturoră,
Cari de trudite veacuri așteaptă aurora.
Ei cei înfrânți de biruri, ei cei cu fața suptă,
Ei mă trimit pre mine în a vieții luptă,
Ca să le port în cântec, durerea fără nume,
Să fac de-atâta jale, să plângă-ntreaga lume.
Nici sete de onoruri, nici dor de bogăție
Nu mă trimit pre mine în câmp de bătălie,
Căci sufletu-mi și mare și nobil mi-l făcură
Dureriile vieții și-a oamenilor ură,
De, orice plâns de trudă și orice întristare,
Își află-adânc răsunset în coarda-i simțitoare.
Deși sărac sum astăzi, eu nu vreau bogăție,
Deși sum melancolic, eu nu vreau bucurie!
Nimic n'am eu altceva, decât o tristă liră
Și-o țară-n necuprinsuri ce inima-mi inspiră,
Și amintirea vagă ce mi-a-ngropat iubirea,
De aceea vieții mele îi place prebegirea.
În cuibul meu de neguri cu lacrimi și cu gânduri

Îmbiiu tribut viața, unui imper de scânduri
Și parcă-mi cad pre suflet a ceriului blesteme
În volbura'-ncălcită-a negrelor probleme.
O palidă copilă pre mine mă robise,
Cu buzele-i de grații, în zimbete deschise,
Ca antica Helene, un înger ce deliră
Ce inima și-o-2mbată, ca și Orfeu din liră.
Se adumbresc sub gene, doi ochi în rătăcire
Ca razele de-amurguri și dornici de iubire,
În juru-i cântă crinii, în muzice eole
Și tremură-n preludii, melodice viole,
De par'că-auzi echouri din lumile de îngeri,
Când polește munții, apusul în resfrângerii
Ea, visul vieții mele, mi-a blăstămat norocul,
De-n lumea asta tristă, eu nu-mi mai aflu locul,
De rătăcesc nostalgic în freamăt de ghitară
Pre unde-și poartă dorul luceafărul de sară,
De-n gânduri dus, sub perseci visez la Aurora
Și-mi împletesc durerea, în cântece sonore;
Visez o țară unde, ning floare palmierii
Și par'că aud în larguri, cântând corăbierii,
Visez frumoase lacuri, unde-nfloresc finicii
Copile cu ochi negri ce 'nebumesc voinicii,
Curmali ce-n pacea nopții adăpostesc sub poale
Fermecătoare nimfe, cu sinurile goale.
Și la un drag piano pare c'aud cum cântă
În argitate note, de rugăciune sfântă
Un îngerel sfielnic, cu ochi ca două stele
Mai negrii decât noaptea din gândurile mele.
Pre pept tresar în jocuri sclipirile de salbe
Când gingaș fug pre clape, mânuțele ei albe
Ea cântă blândul farmec, din țări orientale
Și rapsodii duioase din vremi patriarhale,
Ea cântă-n glas de înger, romanțe de iubire
Vre-un făt frumos din bazme, visând să-i fie mire.

La geam priveghitoarea, tristeța și-o frământă
 Și inima-i plâpândă cu triluri o încântă.
 De-acea-mi place noaptea prin parcuri solitare
 Când în orașul negru, adoarme — orice suflare
 Primit ca dulce oaspe de-a gândurilor stoluri,
 Ce-și în propasu-'n larguri și-'n infinite goluri,
 Ce-'n țări fără de graniți sunt singure stăpâne
 Și-ncheagă-'n mersul vremii, durerile-mi păgâne
 Să pun în cumpeni drepte a emenirii rele,
 Când defilează lumea în jața minții mele.
 Și când priveghitoarea îei curmă cântul dulce
 Când printre cetini luna, coboară să se culce
 Când tristețele alee duiioase pacea-și chiamă
 Să mă gândesc cu jale, la îndepărtata mamă,
 La satul meu din vale, la săltăreața horă,
 La casa noastră mică, la dragostea de soră,
 La bieți moșnegi din vremuri, cu pletele cărunte,
 La doinele din fluer, la tristul corn de munte
 La viața mea senină, la tin'copilărie,
 La bazmele-ți măestre, la dulcea-ți feerie
 Ce în povești și visuri, mai legănat pre mine,
 Neștiutor de rele, și de dureri străine.
 Și când copila doarme pre perna-i de mătasă
 Când joacă blânde raze, pre fața-i măestoasă.
 Trimit departe dorul, la casa ei din vale
 De veghe pân'la ziuă să-i cânte lin, de jule,
 Cântări fără păreche, duiioase serenade
 Cu notele lugubre a apei pre cascade,
 Să-i povestească-'n lacrimi durerea mea amară
 Și visurile-mi drage, ce-atât o desmerdară.
 Cereștii ochi și fruntea, duios să i-o sărute
 Să am măcar atâta din visele-mi perdute;
 De m'ar iubî copila în căile-mi pribege
 De-ași fi o, zeu Apollo, în gândurile-i rege
 Aș face-o gîngăș înger și tron i-aș face-'n ceriuri
 În glas i-aș pune cântec în dulcii ochi misteriuiri
 Și îngerii în juru-i, eu i-aș chema anume
 Să-i împletească-'nzimbet, tot farmecul din lume
 Și-apoi sub tronul-i mândru cu trista harfă-'n mână
 Îngenunchind ruga-m'aș să-mi fie-'nveci stăpână.
 Dar sum străin pre lume nu-i cin' să mă-nțeleagă
 De-aceea partea morții mi-ar fi cu mult mai dragă.

Că nu râvnesc la glorii, avere și renume
 Drept un nebun mă crede răutăcioasa lume.
 Privit de mulți în viață de-un făcător de rele
 Eu mângăierea-mi caut în gândurile mele,
 Și-'n lupta grea a vieții, ostaș fără simbric
 Cu nepăsarea-mi mângăiu, viața mea pustie
 Iur visurile-mi drage și-a mea singurătate
 Ca pre un zeu mă poartă prin sfere fermecate
 Sătul de astă lume, de galeșe fecioare,
 De grațioase dame, de luxuri orbitoare,
 De-a lor cochetărie, de viclenia dulce,
 În cuibul lui de pace chem gândul să se culce
 Să nu mai cate-'n lume vârtejul desfrînării
 Ce roade tinereța în huetul perzării.
 De capete de vulpe, de regi de cafecele
 De filozofi de stradă mi-s gândurile grele,
 Și de infami călugări cu capete de oaie
 Mă-'ntunec și mă zbucium cu inima greoaie.
 Mi-e milă de-alor viață, de bolnava privire,
 De setea lor de aur, de nume, de mărirc.
 Ei simt c' calor e lumea și tot ce-i după moarte,
 Eu simt că nu-s nimica, deci de nimic n'am parte;
 Avere și mărirea mi-s lacrimi și durere
 Și inima-mi cernită nici când nu le va cere,
 Căci pentru ce aș cere deșertu-'n întrupare
 Să-mi satur cu el viața în lașe desfătare,
 Căci pentru ce aș prinde un zefiraș ce trece,
 Ce-o clipă mă mângăie și iar mă lasă rece.
 Împrejmuit de gânduri mă-'nchid ca-'ntr'o capelă
 Și-'ncătușez tiranic, pornirea mea rebelă.
 Mă vreau de-acuma singur în liniște deplină
 Să cânt când orice șoaptă în jurul meu suspină
 Învăluit în neguri, veghind întreaga noapte
 S'ascult ce spune doina și-a patimilor șoapte
 Și să le-'ncheg în graiul melodicelor strune
 Să cânt, să cânt prin lume pân' m'a oprî mormântul
 Pustiul fie-mi leagăn, tovarăș fie-mi vântul
 Să cânt să cânt în neguri pân' viața-mi se va stânge
 Pân' va mai fi durere ce-'n lume se va plânge
 Să cânt așa de jalnic, durerile-mi prea multe
 Ca-'n lacrimi lumea-'ntreagă uimită să m'asculte.

Aron Cotruș,

A D I O.

S'a dus pe-arișa lui pribeagă
 Șiragul cântecelor rupt,
 Asi moare iarba de desuț
 Și voioșia moare 'ntreagă!
 Iar tu de ce plângi astăzi oare
 Când plec în depărtări și eu,
 Când stoluri, stoluri călătoare
 Din Miazănoapte trec mereu?

Trec șirurile de cocoare,
 Le vezi pe-albastrul firmament
 Ca rânduri frânte de scrisoare
 Pe cel mai antic pergament;
 Și toată 'ntinderea țării
 Nu-ți pare-un pergament deschis,
 Pe care din etern s'a scris
 Porunca nestatorniciei?

D. Crainic.

Volumul putea fi intitulat cu mult mai nimerit »Impăcare«, căci aceasta ni-se pare bucată de forță a volumului. Sunt redată cu mult spirit de observare certurile dintre doi soți de căsătorie, certuri cari izbucnesc din nimicuri și se termină cu vorbe grele, cari rănesc sufletul, ca tăișul spadei. Nela, copilița mai mărișoară pricepe pe jumătate grozăvia vorbelor pe cari părinții și le aruncă cu ochi scâpărători de ură, își pleacă fața îngrijorată în șervețele, și la reîntoarcerea din școală întreabă cu multă teamă de servitoare: »S'au împăcat?« Băiatul Turel e vesel și să joacă nepăsător, în mijlocul acestei gălăgii, care nu mai contenește.

După o ceartă de aceste soțul își ia geamantanul și părăsește casa, care eră a nevastei.

Se încep chinurile despărțirii, dragostea lor, înăbușită de nămolul micilor și neîntreruptelor certuri zilnice iese la iveală, dar sunt amândoi prea mândri, ca să încerce o împăcare.

Iată câteva pagini, cari analizează cu măiestrie lupta lor între dragoste și mândrie:

Stanomir lănceziă acum singur în una dintre cele două odăi — o căsuță pitită, albă pe dinafară, acoperită cu șindrilă neagră și putredă — ce-și luase cu chirie pe aproape de casa Mioarei, cam pe aceeași uliță, la un colț mai la vale. Zărise un bilet de închiriat scris de mână, lipit de ochiul ferestrei dela un drum, oprise, tocmise și plătise pe șase luni. Odaia o îmbrăcase la întâmplare, cu ce-i fusesc mai la îndemână.

Pe jos paturi soldățești, dela magazia companiei, cenușii, cu dungi late, cafenii pe lături. Patul de tablă galbenă — de »bronz« spusese negustorul — cu flori mari, garoafe, trandafiri și salcâm solferin pe tabla dela cap, cu un chip de femeie oacheșă, ce aveă ochi mari adânci și reci și un surâs ciudat pe buzele roșii și late, cu umerii goi învâluți c'o rețea străvezie mai sus de coate și cu șireag de boabe mari de urmuz în jurul gâtului plin și alb ca hârtia. Intr'un colț spălătorul, din acelaș fier ca și patul și înflorat cu mănunchiuri mici de flori în vâpseli aprinse; pe părete, în tot lungul

patului și până sus, aproape de tavan, un țol ungurenesc, lătos. La picioarele patului covor dela turci, de iută. Pe țolul dela pat, în mijloc, portretul Mioarei, cel dăruit după logodnă, în chenar de scoici de mare, câteva cărți pe brâul ferestrei și o pipă. Dincolo o cămăruță, o cușcă de pușcărie aproape, — un pat cazon, o pătură ieșită de soare, o pernă de păr de cal, o masă cât o palmă, două părechi de cisme abia vâcsuite și sclipitoare ca glanțul, perii, cutii cu vacs fără capace, aproape goale și vistavoiiul. Stanomir ia masa în oraș, pe la locante mici, unde cântă câte un taraf de lăutari proști fără cătare și nu merg ofițerii. Vistavoiiul mănâncă dela cazarmă.

Câteodată, căpitanul nici nu mai iese. Cum vine dela cazarmă se desbracă, se trânteste pe pat, se închide în odaie, lasă storul, își indoapă pipa cu tutun și când vine ceasul mesei, de care-i aduce aminte Mitroi, vistavoiiul, trimite cu sefertășele de-i aduce bucate dela birt.

De zile nu-și mai găsește astâmpărul și odihna, se frământă între păreții strâmți ai odăiei, gonește gândurile ce-l usucă și tot gândurile îl răsbesc. Aci privește pe geam, când storul nu e lăsat, și-și pironeste ochii spre colțul casei Mioarii, ce-și arată șoldul colțurat și ferestrele dela drum, aci spre țolul din părete unde a așezat portretul ei...

Din când în când oftează și cată să se mângâie cu cetitul pentru examenul de maior, dar nimic nu se lipește de mintea lui moleșită.

Dimineca e însă sărbătoare. De dimineată pleacă soldatul la cofetărie și se întoarce încărcat de curii cu cofeturi, iar după prânz vin copiii de-l sărută.

Amândoi, și Nela și Turel, sunt acum puși în pensioane, căci Mioara nu s'a mai simțit în stare să se țină de creșterea lor. Nela i-aduce flori din grădina mă-sii și se lipește de pieptul lui ca o pisică mângăioasă, tristă, vorbind puțin și privindu-l mult, adânc, duios, știind bine că de spus n'ar aveă ce să-i spună. Se lipește toată și nu se mai îndură să-l slăbească de lângă ea. Băiatul face gălăgie, se joacă cu sluga, se încinge cu cintironul, pune chipiul, iese pe afară, intră iară, răscolește toate, se uită în oglindă și se schimonosește în chip de a-și răsuci mustățile, ca tat-său, până ce madama prinde de veste că se înserează ș

incepe să le pregătească pălăriile și hăinuțele de plecare. Și atunci Nela, cu acelaș glas dulce ca susurul turburat de aripile unei păsări de noapte, îi spune încet, încet, târagănat, la ureche, în clipa despărțirii:

— «Hai și tu tată dragă...»

— »Ți-a zis ea?« o întreabă pripit, roșindu-se de o umbră fierbinte de mulțumirea ce-i năpădește, fără nădejde, în suflet, tată-său. Dar fata suprinsă și neștiind să mintă, tace. se 'ncurcă, se roșește și ea, îi pune amândouă mâinile pe obraz, îl trage spre dânsa, îl sărută, iar ochii i-se umezesc, o ustură, neputându-se abate dintr'ai căpitanului.

Iar pe urmă-le, în odaie, rămâne ca un glas dureros de dulce, ca o boare de primăvară, ce se duce, se duce, cu 'ncețul, se risipește gonită de gânduri negre. Aerul se 'ncarcă din fum de tutun, ochii căpitanului se umbresc, capul i-s'apleacă abătut, subt o covârșitoare greutate.

Dincolo, în ulița vecină, tânjește la fel Mioara. Se scoală târziu, fiindcă nu doarme toată noaptea împunsă de junghiuri, supărată de tusea ce-i prinde pieptul ntreg, și n'ațipește decât la ziuă. Se trezește la prânz cu umerii obrazilor aprinși, cu urme sângeroase pe buzele-i arse, și cercetând, înfrigurată, spre batista de lângă căpătâiu în care acum mai după fiecare noapte găsește urme mari, roșii, ca petalele crestate ale florilor de mușcată. Se 'mbracă în silă, nu-și mai îngrijește pieptănătura' oglinda o înspăimântă. O apasă mereu, și pofta de mâncare îi pierе.

Dumineca când vin copiii mai uită. Stă mult de vorbă cu Nela, care învață frumos și e cuminte. Se bucură la ștregăriile lui Turel, care face ca toți precupeții și zarzavagii ce trec pe uliță și vorbește pe nas ca pedelul dela pensionat. Tăinuiește cu îngrijorare boala ei pentru Nela. Apoi oboseala o cuprinde. Încet, încet, mâinile i-se lasă pe genunchi pleoapele-i cad pe globulețele ochilor, capul îi arde și Nela, binișor, ia pe Turel cu dânsa și se duc de se joacă în grădină, subt ferestrele ei, de unde, din când în când, Mioara îi învâluе cu priviri calde și iubitoare.

Când pleacă copiii, seara, după masă, ori luna de dimineață, își ia de capăt traiul. Chinuiește foile unui roman, se plictisește ușor, pricepe puțin, gândurile nu-i dau

răgaz. Câteodată, cuprinsă de un dor neînfrănat, sare dela locul ei de chinuri se face mai ușoară, trece dintr'o odaie într'alta până în salon unde se odihnește, pe-o măsuță portretul lui Stanomir. Singură, nevăzută de nimeni, tiptil, ca o hoață temătoare să n'o prindă cineva, îl ia cu mâinile ce-i tremură, îl privește lung pe când genele îi clipeșc des. Apoi îl șterge de praf, cu batista împicăturată de sânge uscat, și-l lasă din mâni... Se uită la ceasornic, vede că-i ceasul de mers la cazarmă. Trece la fereastră, și de după perdele se așează la pândă, în picioare, precând dela genunchi la glesne, simte sfârșeală și trupul n'o mai ține.

Curând, apoi, îl vede trecând pe căpitanul. Îl vede trist slăbit, galben ca turta și nu simte că ochii lui, umbriți de cozorocul chipiului, doresc, dar nu cutează, să se ridice spre fereastra unde par'c'o ghicesc. Cu coada ochiului trage și el spre curtea cu porțile deschise de unde tot îl simte în fiecare zi și un prietin ce se repede hămăind, gudurându-se, lingându-i mâna, sărind și ținându-i calea, — cănele ei.

Atunci și sus și jos, în salonaș și în uliță bate câte o inimă, bat amândouă dintr'aceeaș coardă.»

Sfârșitul prea tragic al acestei nuvele așa de reușite ni-se pare căutat, și nuvela putea să se întrerupă mai de cu vreme, lăsând, ca însuș cetitorul să-și facă conclusia destul de ușoară. Cine a împăcat pe acești doi oameni îndărătnici, cari se iubiau totuș? Moartea — ne spune autorul, iar cōpilașilor, cari nu știau de moartea neașteptată a părinților li-se spune: Dumnezeu.

Multă fineță de analiză cuprinde și bucata »Ca frații«, din care remarcăm un pasaj foarte subtil, în care se zugrăvește plânsul femeii.

»A încremenit dinainte-mi, apoi, încet a prins a plânge, ușor, liniștit, domol, cu răsufări mute ca ale florilor încercate de plânsul vijeliilor... Chipul i-s'a prefăcut deodată, o undă roșie i-a aprins obrazii, genele i-s'au încărcat de picături limpezi și rotunde ca mărgelile ce-i picurau din ochi deadreptul pe scânduri, cum stătea puțin încovoiată, buzele au prins să-i tre-

mure, ritmic, lăsând dinții să se vadă albi și lăptoși, ochii îi străluceau, și cu vârful degetelor își ștergea șiroiul de lacrimi. Stă, înlemnită, în față-mi și se luminează de-o văpaie de răsărit, și înfloriă, sub durerea ce-o cuprinsese, subt clocotul sângelui svucnind prin vine, și se involbură.»

»De inchiriat« e o ironie, o satiră reușită, redată cu multă discrețiune, fie spusă aceasta spre lauda autorului.

Celelalte schițe — sunt 14 la număr — nu ți-se imprimă mai adânc, deși le cetești ușor și cu plăcere. Am putea spune încă odată părerea noastră emisă cu prilejul apariției întâiului volum, pe când autorul nu eră așa cunoscut și apretiat ca astăzi: »nuanța pronunțată a romantismului strică adese efectul unei povestiri bune«...

Al Ciura.

Serbările dela Alba-Iulia.

Mai puțin impozantă și mai săracă în succese ca adunarea dela Oravița — a fost adunarea din anul acesta a societății noastre teatrale.

Însemnăm o donațiune frumoasă a Dlui președinte Dr. Ioan Mișu de 10,000 cor. făcută societății, din care să se premieze și să se publice pieze teatrale românești, precum și colecțiuni de muzică populară românească sau compoziții muzicale originale cu motive românești. Acest dar frumos arată îndeajuns sufletul prețios al marelui nostru mecenat, care deja dela început a ținut să dea dovadă prin această faptă reală, ce fel de sentimente nutrește dânsul față de această societate, în fruntea căreia a fost pus cu dragoste și însuflețire unanimă de neamul nostru.

Dintre cuvântările rostite însemnăm în primul loc iarăși discursul festiv a dlui Mișu. Acest discurs a fost un adevărat program de muncă pentru societatea teatrală, o cuvântare academică, care prin adevărurile sincere ce le spune pare talmăcirea dorințelor ce le avem cu toții față de înaintarea acestei societăți.

În primul loc vă amintesc — spune Dl. Mișu — că ar fi bine, să cultivăm teatrul țărănesc în comunele noastre rurale.

După experiența făcută în comuna mea natală și în alte comune din jurul Orăștiei, pot mărturisii, că reprezentațiunile teatrale aranjate sub îngrijirea preoșimii și a învățătorilor, cu con-

cursul tinereții adulte din comune, află în mare măsură plăcerea țăranilor noștri și dau însemnate rezultate educative și morale, dar chiar nici rezultatele materiale nu sunt de disconsiderat. Generalizate asemenea reprezentațiuni în toate comunele noastre rurale, ar contribui neșpus de mult la luminarea păturii țărănești, iar din venitele aceluia s'ar putea forma în fiecare comună câte-o bibliotecă populară mai modestă. Chemarea societății noastre cu privire la aceste reprezentațiuni țărănești ar fi:

a) să îngrijească de piese teatrale, potrivite scopului urmărit;

b) să intervină la autoritățile superioare bisericești și școlare în scop, ca acelea înalte autorități, să recomande, sau să impună preoșimii și învățătorilor rurali, să aranjeze în fiecare an 2 reprezentațiuni teatrale, cu concursul tinereții adulte, în favorul bibliotecii populare din localitate;

c) să facă, cu ajutorul presei noastre o propagandă înțeleaptă, în favorul acestei mișcări.

2. În rândul al doilea, Vă amintesc, teatrul studențesc, supt care înțeleg, reprezentațiuni teatrale, date de tinerii dela licee și preparandi, supt îngrijirea unor profesori, sau bărbați de încredere ai societății.

Asemenea reprezentări au cele mai frumoase șanse de reușită, pentru că sunt prea sigur, că publicul românesc ar primi o asemenea întreprindere, în fiecare centru, cu brațele deschise.

Însemnătatea culturală și educativă a teatrului studențesc, este după a mea părere, preste orice îndoială, mai ales în situația noastră.

Dar, am mai avea din aceasta mișcare și acel folos, că îndrăgostind acești tineri mișcarea teatrală, cu timpul ar deveni cei mai tervenți apostoli ai scopului, la care tinde societatea noastră.

Rolul societății noastre și cu privire la aceasta ar fi tot cel schițat mai sus, relativ la teatrul țărănesc.

3. Participarea intensivă a industriașilor și meseriașilor noștri la mișcarea noastră teatrală, asemenea este un lucru de mare importanță pentru trebuințele noastre culturale.

Drept aceea comitetele noastre filiale vor face bine, dacă vor stărui în cercul lor cu tot dinadinsul, pentru cooperarea meseriașilor la reprezentările teatrale, aranjate de diletanții noștri, sau pentru a aranja însăși asemenea reprezentări, căci astfel înaltele foloase culturale, vor contribui mult la solidaritatea ce trebuie să existe între diferitele noastre clase sociale, spre binele tuturor.

Mai departe așa cred, că ar fi bine și posibil, să se impună bursierilor societății, ca în fiecare vacanță de vară, să aranjeze în cooperare cu alți diletanți reputați, câte un turneu artistic în câteva din centrele noastre de frunte.

În chipul acesta bursierii ar avea prilej a arăta destoinicia și progresul lor, iar publicului i-s'ar oferi reprezentațiuni mai alese, cu un repertoriu potrivit a răspunde pretențiilor de artă.

În fine țin să Vă expun părerile mele și în ceea ce privește alcătuirea unei trupe ambulante compuse din actori profesionali, pentru că eu țin foarte justificată dorința acelor, cari doresc a vedea cât mai curând înjghebarea unei atari trupe.

Însemnăm și conferința Dlui Valer Bra-niște, care în colorii vii nea înfățișat pre regretul Alecsandru Mocioni, ca muzician și ca artist creator în muzică, o însușire care până acum rămăsese necunoscută publicului românesc.

Și în sfârșit amintim toastul entuziast, pe care l'a ținut la banchet Dl Dr. Augustin Bunea, închinând pentru toți aceia, cari îndemnați de iubirea lor pentru arta și limba românească s'au adunat în istoricul oraș al Bălgradului. În acest toast, căruia, să-i zicem mai bine prelegere, Dl Bunea face o reprivire asupra trecutului acestui oraș și arată importanța lui încă pre când se numea Apulum și eră centrul cultural și militar al Daciei fericite. Arată mai departe, că Bălgradul a fost în posesiunea Românilor încă înainte de venirea Ungurilor, căci dacă Românii ar fi ocupat acest teritor după Unguri, nu i-ar fi mai zis Bălgrad (cetatea albă), ci Firioara dela ungurescul Fehérvár. Relevează importanța culturală și religioasă, ce a avut-o Bălgradul, după ce un mare voevod român a intrat cu oștile sale biruitoare în această cetate și din trecutul acestui oraș scoate învățături, cum trebuie să ne iubim limba și legea strămoșască. Accentuiază în deosebi, că titlul cel mai ales de mândrie națională este limba românească, a cărei frumusețe și bogăție a scos-o la iveală pleiada cea frumoasă de scriitori (prozaști și poeți). Pentru păstrarea acestei limbi suntem datori a lupta cu toată bărbăția.

Această cuvântare de îmbărbătare așa de așteptată în aceste vremuri ucigătoare de iluzii și nădejdi, rostită cu glas sonor la chemarea înzistentă a mai multor meseni de meritatul nostru academician, a fost entuziast aplaudată și aclamată.

Ar mai fi să amintim încă rapoartele societății dar acelea s'au publicat toate în gazetele de zi.

A mai fost în sfârșit un concert, unde a cântat bine Dna David și unde n'ar fi avut loc niște cântări italienești și nici niște duruituri de muzică militară. Teatrul nostru e pentru sfântul, românesc și-al nostru, nu ne-om apucă ca c'iar acum dela început, să ne batem joc de el înfundându-l cu produse rele străine. A fost și-o petrecere populară și un teatru rău răușit, unde am remarcat un singur actor pe dl A. P. Bănuțiu, directorul artistic al societății, care așa de conștiențios lucră în slujba societății și a cărui muncă neobosită ar trebui mai din prisos răsplătită.

În sfârșit am văzut și-o expoziție de țesături și lucruri de mână românești, expuse de Dna Hossu din Deva. Bălgrăzenii n'au expus nimic, deși s'a așteptat, ca să se vadă și rezultatul muncii lor. Dar să nu fim ignoranți: Comitetul aranșator și-a dat în schimb toată silința, ca serbările să rău-escă pe deplin și această silință și-a ajuns rezultatele sale. (vn.)

Note politice.

Liga balcanică.

S'a declarat de înființată zilele trecute »liga balcanică« sub presidenția dlui general Pilat. Scopul acestei ligi ar fi înfrățirea popoarelor balcanice și organizațiunea lor în un mănunchiu confederativ.

O idee, care nu este nouă, și care pare a se impune ca o problemă a secolului prezent. Care va fi forma, în care se va realiză această idee și întru cât va cuprinde toate popoarele balcanice, ori numai o parte din ele, este greu de prevăzut. În tot cazul, astăzi încă, pare a fi exclusă o cooperare sinceră a tuturor statelor balcanice. Sunt raporturi așa de înveninate, contraste așa de izbitoare, influințe așa de diferite și de puternice, încât astăzi chiar o alianță între anumite state balcanice s'ar putea face tot numai sub protecția vre-unei puteri străine. Ne-a fost și dat în timpul din urmă să cetim propuneri în acest sens atât în presa rusască, cât și în ceea austriacă. Dar în fine, idea este mare și generoasă și dacă și nu va duce în timpul cel mai apropiat la realizarea unei confederațiuni balcanice, ea va fi un puternic stimulent pentru ameliorarea raporturilor așa de sălbatice încă, pentru întroducerea unor expediente mai civilizate în aplanarea diferendelor naționale a popoarelor ce sunt ursite să trăiască pe acelaș petec de pământ.

Dăm câteva propoziții din frumosul discurs rostit de dl general Pilat la înființarea acestei ligi:

»Domnilor, ideea înfrățirii popoarelor balcanice, și organizațiunea lor, în un mănunchiu puternic confederativ, este, după credința mea ideea cea mai măreață a secolului.

Ea are menirea de a produce efecte de o importanță necalculabilă pe terenul național și politic, al Statelor balcanice.

O unire francă și leală, a tuturor popoarelor balcanice, bazată pe o iubire sinceră, stimă și interese reciproce, va avea de sigur, mai întâi, ca rezultat imediat, încetarea luptelor intestine din acele regiuni, lupte mișcate de idei barbare, subversive și egoiste, cari, de câțva timp, produc pustiire și o dezolațiune oribilă, printre națiuni și familii nevinovate, victime a unor barbarii neînțelese, neexplicabile și mai mult de cât condamnabile. — Dar domnilor, unirea tuturor popoarelor balcanice, în un mănunchiu puternic confederativ, va avea și darul de a prezentă Europei, lumii civilizate, o putere bine organizată nu numai de o jumătate milion, dar poate, de un milion de baionete gata în orice moment, la orice ocaziune de a se jertfi pentru apărarea și asigurarea libertății, independenței și existenței Statelor confederate. Prin acea forță impunătoare confederațiunea balcanică se va face respectată și stimată de Puterile europene, cari îi vor fi recunoscătoare de asigurarea păcii și a liniștei în Orient, atât de dorite de lumea civilizată.

Și când pacea și liniștea astfel vor fi asigurate, prin o organizațiune puternică federativă, statele balcanice, vor putea păși cu încredere, pe calea progresului civilizator, care asigură prosperitatea și fericirea popoarelor.

* * *

Partid moderat român.

Cunoaștem în fine programul așa zisului »partid moderat român«, lipsește numai »partidul«. Și nici nu se va înființa acest partid, ori cât ar dori unii să-l întrupeze. Erau alte vremuri și alți oameni au încercat înființarea unui astfel de partid și nu au reușit. Căci azi nu pot exista alte specii de Români la noi, decât intransigenți și trădători de neam. Când nici un politic magiar nu s'a ocupat serios cu îndestulirea pretensiunilor noastre juste, când cunoaștem idealul, de care să conduca politica magiară în cestia de naționalități, ideal pe care au pornit cu toată puterea, pe toate terenurile, cu sistem și cu o consecvență de fer să-l realizeze, este absurd să-ți și închipi măcar, că

înființarea unui partid românesc, fie el ori cât de moderat, ar fi primit de partidele magiare cu bucurie sinceră. Tot ce dorește guvernul magiar, când încurajază încercări de felul acesta, este să ne slăbească șirurile, să ne zăpăcească și să ne sumuțela luptă pe unii în contra altora.

Un partid moderat cinstit numai așa ar avea îndreptățire de viață, dacă pentru realizarea programului său, nu ar declară luptă în contra tovarășilor săi, în contra partidului național român, care cu intransigența sa, cu jertfele, ce le aduce, își ia partea cea mai grea din luptă, ci ar ști să vadă în acest partid pe cel mai puternic susținător al său. Ori, partidul moderat, ce e vorba să se înființeze, se pare, că chiar realizarea programului său, o pune în planul al doilea, luându-și prima jantă să slăbească partidul național. Și aceasta fără nici o garanță, că va reuși cu programul său. Un astfel de partid nu mai e partid moderat, ci partidul trădătorilor.

Nu vom de data asta să ne ocupăm de însuși programul elaborat de moderații noștri și să-l analizăm sub raportul situației, ce ar crea realizarea lui. E atâta cât nimica! E un lung prilej de lupte fără șir! E înglodarea cestiunei române, ca să nu o mai putem recunoaște!

Dar nici din punct de vedere tactic nu are nici o justificare înființarea unui partid moderat la noi. Dela unguri nu ne putem aștepta la nimic, iar Viena nu se mai spărie astăzi de o cochetare a noastră fie chiar și cu partidul coșuthist.

Însămnează să nu înțelegi mersul lucrurilor, să nu te pătrundă duhul vremii, să nu întrezărești schimbările mari, ce sunt în prag și pe cari târgueli mărunte nu le vor putea opri, decât cel mult, ne vor putea orbi pe noi, ca să nu fim la înălțimea datoriei noastre când vor veni vremuri hotărâtoare.

De altfel partidul moderat, chiar de va reuși să se întrupeze va fi fatal ursit peirii, căci ori cât de bune intenții să aibă întemeietorii lui, el va fi asilul tuturor trădătorilor și vânătorilor de căpătueli, ceace va compromite și pe cei buni împreună cu înșaș cauza.

Dări de seamă.

În cursul verii deputații noștri naționaliști s'au prezintat în mai multe părți înaintea alegătorilor desvâind situația politică în frumoase și însuflețite discursuri. Pretutindea au fost primiți cu dragoste și cu căldură arătând bravii alegători alipirea cea mai mare pentru acești soldați viteji, pentru acești soli ai dreptății, ce

trebuie să vie. E regretabil, că în ziarele noastre nu ni-s'a dat să cetim rapoarte amănunțite despre decursul acestor adunări și vorbirile mândre a-le deputaților noștri abia le-am putut urmări în niște reproduceri foarte palide. Sămn și acesta, cât de slabă ne este organizația!

Informațiuni.

Vizita francezilor în România. România a avut săptămânile trecute zile de adevărată sărbătoare. Două sute cincizeci de reprezentanți a-i culturii celei mai înalte, fii a-i țării celei mai generoase -- două sute cincizeci de Francezi au venit în România să-și dea seamă de progresele realizate de țara soră. Visita aceasta și căldura, cu care distincții oaspeții au fost primiți în România e o dovadă vic, că dacă și aceste două neamuri sunt pentru ziua de azi depărtate politicește, sufletește însă sunt una și dacă în trecut România a profitat mult dela generoasa sa soră mai mare, viitorul le va legă încă și mai mult deolaltă.

Societatea scriitorilor români. În București s'a pus baza unei societăți a scriitorilor români, alegându-și de președinte pe distinsul novelist, cunoscut bine și cetitorilor revistei noastre, pe dl M. Sadoveanu. O astfel de societate e totdeauna folositoare atât pentru interesele scriitorilor, cât și pentru propășirea literaturii. Pe noi ne-a mirat însă, pentruce aceasta societate n'a putut cuprinde pe toți scriitorii români și mai ales pentruce nu fac parte din ea acei mulți scriitori, cari sunt destul de tineri încă ca să poată stă alături chiar și într'o grupare de »tineri«? Dar credem, că aceasta e numai începutul și cu timpul se va realiza aceea, ce va da îndreptățire de a fi și țarie societății și anumit de a cuprinde în sânul iei *pe toți* scriitorii români.

„La Patrie“ publică în unul din ultimele sale numere un articol foarte energic și chibzuit, un aspru rechizitoriu la adresa politiceii șoviniste a guvernelor maghiare. Articolul e iscălit de dl Ludovic Ciato, colaboratorul revistei noastre.

Informațiuni locale.

Reuniunea de misiuni a preoților arhidiecezani s'a întrunit zilele trecute la Blaj în prima sa adunare generală. Scopul acestei reuniuni este ridicarea nivelului religios-moral al preoțimii și al credincioșilor prin misiuni populare, predici și conferențe. A deschis întrunirea aceasta părintele canonic Dr. Izidor Marcu în prezența I. P. Sale Dr. Victor Mihályi de Apșa. În afară de preoțimea din gremiu s'au prezintat peste 50 preoți din provincie. Cu acest prilej am putut salută în mijlocul nostru și pe iubitul nostru colaborator, Dl I. Agârbiceanu.

Teatru unguresc în Blaj. Au sosit și pentru Blaj în fine mult așteptatele momente de recreare și de înălțare sufletească. De vre-o câteva zile s'a statornicit aci o trupă de teatru magiară, subvenționată de guvernul

magiar pentru a răspândi cultura magiară. Noi, popor dornic de cultură și civilizație, neam de poeți, bine înțeleși nu am putut să nu grăbim a sprijini din toate puterile sublima artă. Adevărat că la teatrele și convenirile noastre nu poți vedeă un ungur nici de sămânță, dar ce are a face? Ei nu sunt iubitori de artă, cum suntem noi, cari lipsim consecuent dela toate serbările românești, noi cari cu tot ofertul dnei Agatha Bărsescu, am fost cuprinși de friguri la vestea, că vom fi eventual siliți să o ascultăm și de a doua oară.

Aveam o desiluzie.

Când am început recitarea »Revistei politice și literare«, dintre vre-o 500 studenți, teologi și pedagogi aflători în Blaj, abia am putut recruta patru abonați și pe aceștia cu prețul de jumătate. Mi-am zis atunci: tinerimea asta ori nu cetește, ori e calică, lipită pământului! Astăzi însă, am totuș o mângâiere, când văd, că m'am înșelat grozav. Tinerimea noastră are și bani destui și are și avânt pentru cultură. Dovadă că sala teatrului unguresc e tixită de tinerime studioasă. Dară lămurirea e alta! Tinerimea de azi nu are gust pentru »politică« și pentru »literatura frumoasă«, dară să ăr sufletește la delir pentru »istorie« ca și ceea cuprinsă în »Tatărjárás«.

Dle Iorga, nu ai scris înzădar istorie!

Acum doi ori trei ani s'a dat o petrecere românească la Ibașfalău. Eram și eu de față și toată noaptea nu am putut închide ochii de urletele canaliei de stradă, care voia să între cu puterea și să spargă petrecerea. Sfârșitul a fost bătăi, duce și ferestrele sparte a-le președintelui român. Tot atunci reprezentanța orașului a oprit ca pe teritoriul său să se poată da altă producție decât în limba maghiară. S'au făcut demersuri în contra acestui act de volnicic, dar până azi a rămas neresolvată chestia.

Sunt sălbătăcii acestea, de cari noi nu suntem capabili... și este bine așa! E un sămn de civilizație! Ori... încep să mă incurc... oare civilizație este, când noi totuș avem nevoie să ne cultivăm din cultura lor?

Adausul muzical anunțat în numărul trecut al revistei, îl vom da numai în numărul viitor.

A V I Z.

Întrând în al doilea semestru rugăm pe abonații noștrii să binevoiască a-și renoi abonamentul.

Asemenea rugăm cu insistență pe toți primitorii revistei să binevoiască a-și achită abonamentul, care e a-se plăti anticipativ. Noi pe lângă cheltulile enorme, ce trebuie să suportăm nu putem așteptă luni dearândul pânăce se vor achită sute de abonamente.

Administrația „Rev. pol. și lit.“

Redactor responsabil: IOAN MIHU.